

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

ÚSTAV SOUDNÍHO INŽENÝRSTVÍ

INSTITUTE OF FORENSIC ENGINEERING

RIZIKA INSOLVENČNÍHO ŘÍZENÍ A JEHO PREVENCE

RISKS OF INSOLVENCY PROCEEDINGS AND THEIR PREVENTION

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Bc. Ingrid Sochorová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

doc. Ing. Vladimír Adamec, CSc.

BRNO 2018

Zadání diplomové práce

Ústav:	Ústav soudního inženýrství
Studentka:	Bc. Ingrid Sochorová
Studijní program:	Rizikové inženýrství
Studijní obor:	Řízení rizik firem a institucí
Vedoucí práce:	doc. Ing. Vladimír Adamec, CSc.
Akademický rok:	2017/18

Ředitel ústavu Vám v souladu se zákonem č.111/1998 o vysokých školách a se Studijním a zkušebním řádem VUT v Brně určuje následující téma diplomové práce:

Rizika insolvenčního řízení a jeho prevence

Stručná charakteristika problematiky úkolu:

Práce bude zaměřena především na analýzu procesu oddlužení osob, příčiny vzniku bankrotu, identifikaci rizik, které mohou při půjčování peněz nastat včetně návrhu opatření k zamezení nežádoucí situace. Výstupem bude doporučení, na co by se měli fyzické osoby při zadlužování a půjčování peněz zaměřit, aby se do insolvenčního řízení nedostali.

Cíle diplomové práce:

Zhodnotit rizika v průběhu oddlužení fyzické osoby a rizika v půjčování peněz.

Seznam doporučené literatury:

AVEN, Terje et al. Uncertainty in Risk Assessment: The Representation and Treatment of Uncertainties by Probabilistic and Non-Probabilistic Methods. John Wiley & Sons, 2014. 1th edition. Chichester. p 200. ISBN 978-1-118-48958-1.

DVOŘÁK, P. Bankovníctví pro bankéře a klienty 3. přepracované a rozšířené vydání. Linde, 2005. s. 681, ISBN 80-7201-515-X

LIŠKA, Petr; ELEK, Štefan; MAREK, Karel. Bankovní obchody- Wolters Kluwer, 2014. s. 216. ISBN 9788074785115

PAVELKA, František, Dagmar BARDOVÁ a Radka OPLTOVÁ. Úvěrové obchody. 1. vyd. Praha: Bankovní institut - vysoká škola, 2001. iv, 279 s. ISBN 80-7265-037-8.

Termín odevzdání diplomové práce je stanoven časovým plánem akademického roku 2017/18

V Brně, dne

L. S.

doc. Ing. Aleš Vémola, Ph.D.
ředitel

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá zhodnocením rizik v průběhu osobního bankrotu a rizik, která plynou z častého půjčování a zadlužování. Cílem je navrhnout opatření, která daná rizika sníží.

Abstract

The diploma thesis deals with risk assessment during personal bankruptcy and risks resulting from frequent borrowing and indebtedness. The aim is to propose measures to reduce the risks.

Klíčová slova

Rizika, insolvenční řízení, zadluženost, metoda What-if, metoda RIPRAN

Keywords (example)

Risks, personal bankruptcy, indebtedness, method What-if, method RIPRAN

Bibliografická citace

SOCHOROVÁ, I. *Rizika insolvenčního řízení a jeho prevence*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Ústav soudního inženýrství, 2018. 71 s. Vedoucí diplomové práce doc. Ing. Vladimír Adamec, CSc..

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Brně dne

.....

Podpis diplomanta

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla velmi poděkovat vedoucímu mé diplomové práce panu doc. Ing. Vladimíru Adamcovi, CSc. za drahocenný čas věnovaný konzultacím, za veškeré rady a připomínky při tvorbě této práce. Dále patří poděkování mé rodině, která mě během studií velmi podporovala.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 SOUČASNÝ STAV PROBLEMATIKY	10
1.1 VÝVOJ INSOLVENCÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	10
1.2 VÝVOJ INSOLVENCÍ V ZAHRANIČÍ	12
1.2.1 Slovensko.....	12
1.2.2 Německo	15
1.2.3 Rakousko	16
1.2.4 Velká Británie a Wales.....	17
1.3 ROZDÍLY V ODDLUŽENÍ V RÁMCI EVROPY	20
1.3.1 Shrnutí.....	21
1.4 ZADLUŽENOST DOMÁCNOSTÍ V ČESKÉ REPUBLICE	22
1.4.1 Důvody neschopnosti hradit své závazky	24
2 FORMULACE PROBLÉMU A CÍL PRÁCE.....	25
3 MATERIÁLY A METODY	26
3.1 VYBRANÉ METODY ANALÝZY RIZIKA.....	27
3.1.1 Metoda WHAT-IF (Metoda Co se stane, když...?).....	27
3.1.2 Metoda RIPRAN.....	28
4 ANALÝZA RIZIK	31
4.1 ANALÝZA METODOU WHAT-IF.....	31
4.2 ANALÝZA METODOU RIPRAN	35
4.2.1 KATEGORIE RIZIK.....	35
5 NÁVRHY MOŽNÝCH ŘEŠENÍ	48
5.1 JAK NAKLÁDAT S VLASTNÍMI FINANCEMI.....	48
5.1.1 Jak plánovat osobní finance.....	48
5.1.2 Postup, jak vytvořit zjednodušený finanční rozpočet	49
5.1.3 Zásady při sestavování rozpočtu.....	55
5.2 ZÁSADY PŮJČOVÁNÍ A ZADLUŽOVÁNÍ = „DVACATERO“	56
5.2.1 Klíčové kroky při rozhodování	58
5.2.2 Vznik problémů po neplnění smluvních podmínek	60
5.3 PŘÍRUČKA.....	63
6 DISKUSE.....	65
7 ZÁVĚR	67

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	68
SEZNAM OBRÁZKŮ	71
SEZNAM TABULEK	71
SEZNAM GRAFŮ	71

ÚVOD

Důležitým motivem v České republice k zadlužování je růst životního standardu a orientace na spotřebu. Dnešní ekonomika nabízí pestré množství různých druhů zboží a služeb, neomezené možnosti v cestování a spoustu jiného. Tyto příležitosti člověka ovlivňují, a proto spotřebitelé pořizují statky nejen proto, že by přinášely užitek, ale také kvůli projevení určitého sociálního statutu. Velmi často se stává, že finanční prostředky jsou nedostačující, a proto spotřebitelé hledají další možnosti, jak své výdaje financovat.

Velmi dobré marketingové nástroje lákají spotřebitele na rychlé půjčky za zdánlivě výhodné podmínky. Z tohoto důvodu žít na dluh je běžným jevem společnosti a jen malé procento rodin je nezadlužené, nebo mají dluhy velmi malé. Problém hradit své závazky mají v dnešní době nejen firmy, ale především fyzické osoby, které se stále více dostávají do potíží. Nárůst zadluženosti je z velké míry způsoben tlakem společnosti, kde je důležité být „in“ a mít vše, co mají i ostatní. Významnou roli nepochybně hraje reklama a také bankovní i nebankovní instituce, které nabízejí půjčit si peníze velmi snadno a rychle, jak se říká „jedním klikem“. Je ale známo, že tyto půjčky sice nevyžadují ručení, ale zato mají velmi vysoké úrokové sazby, smluvní pokuty, úroky z prodlení a jiné.

Bohužel výrazným způsobem přibývá případů, kdy fyzické osoby nedokážou svoje závazky hradit a nežádoucí situaci nezvládají. V ekonomické praxi to pak znamená, že zadlužené osoby se ocitnou v problému, kdy věřitelů mají více a nejsou schopni tyto závazky plnit. Důvodem však nemusí být pouze neochota platit, ale i nedostatek finančních prostředků svým závazkům dostát. V takovém případě se nabízí možnost využít insolvenčního řízení, kde cílem je problém vyřešit co nejefektivnějším způsobem tak, aby byli věřitelé uspokojeni z co největší části a dlužník byl schopen po menších částech dluhy uhradit.

Proces oddlužení fyzické osoby není jednoduchá záležitost a nese s sebou mnoho požadavků, pravidel, určitou disciplínu a také v neposlední řadě velké odříkání. Během doby oddlužení se fyzické osoby nachází na finančním minimu, odměnou jim je však to, že po ukončení procesu oddlužení se zbytek závazků smaže a mohou začít s tzv. čistým štítem.

Insolvenční řízení se řídí zákonem č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), přičemž tento zákon prošel k 1. 7. 2017 novelou.

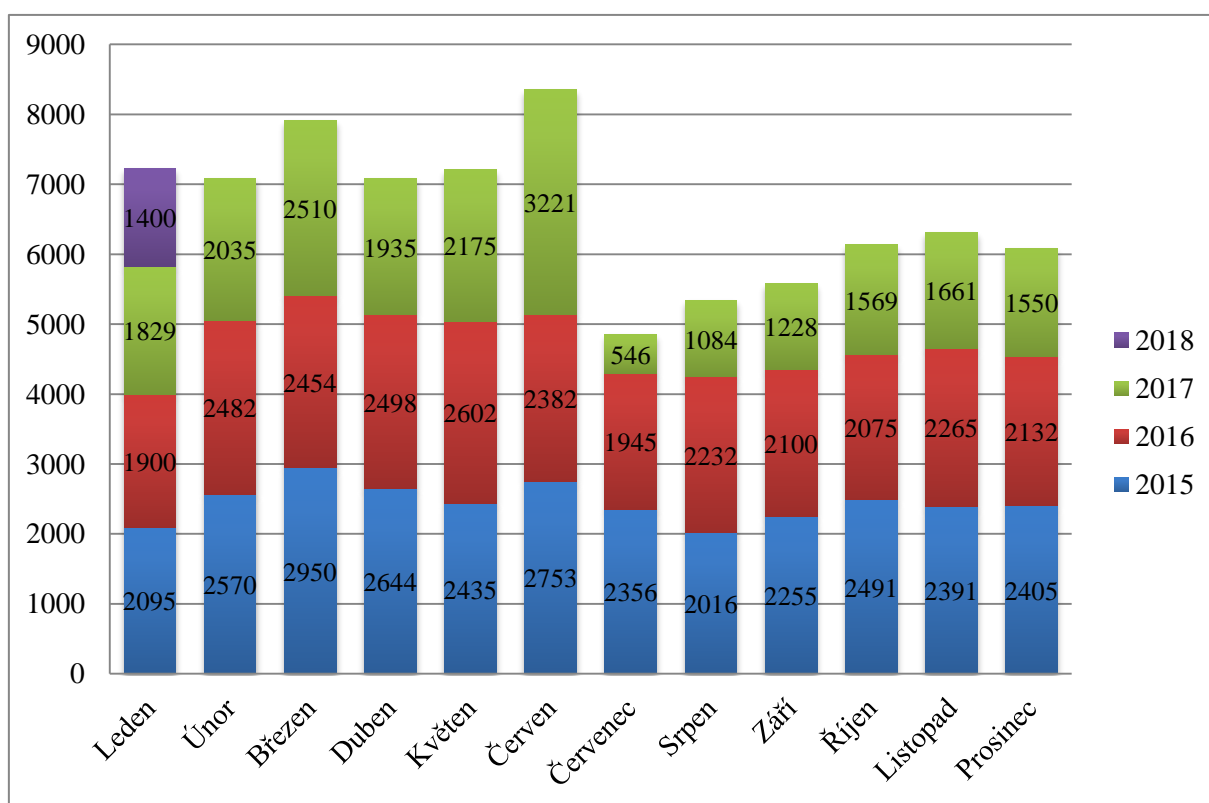
1 SOUČASNÝ STAV PROBLEMATIKY

Tvorba insolvenčního zákona v České republice byla inspirována v zahraničních právních úpravách. Tvůrci hledali zdroj v zemích, kde úpadkové právo prošlo určitým kvalitativním vývojem. Jedná se například o Spojené státy Americké, Spojené království Velké Británie a Severního Irska a také Spolkové republiky Německo [1].

1.1 VÝVOJ INSOLVENCÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Počet insolvenčních návrhů v roce 2017 kopíruje pozitivní vývoj ekonomiky, kdy se do vývoje odrazila novela insolvenčního zákona, která vstoupila v platnost k 1. 7. 2017.

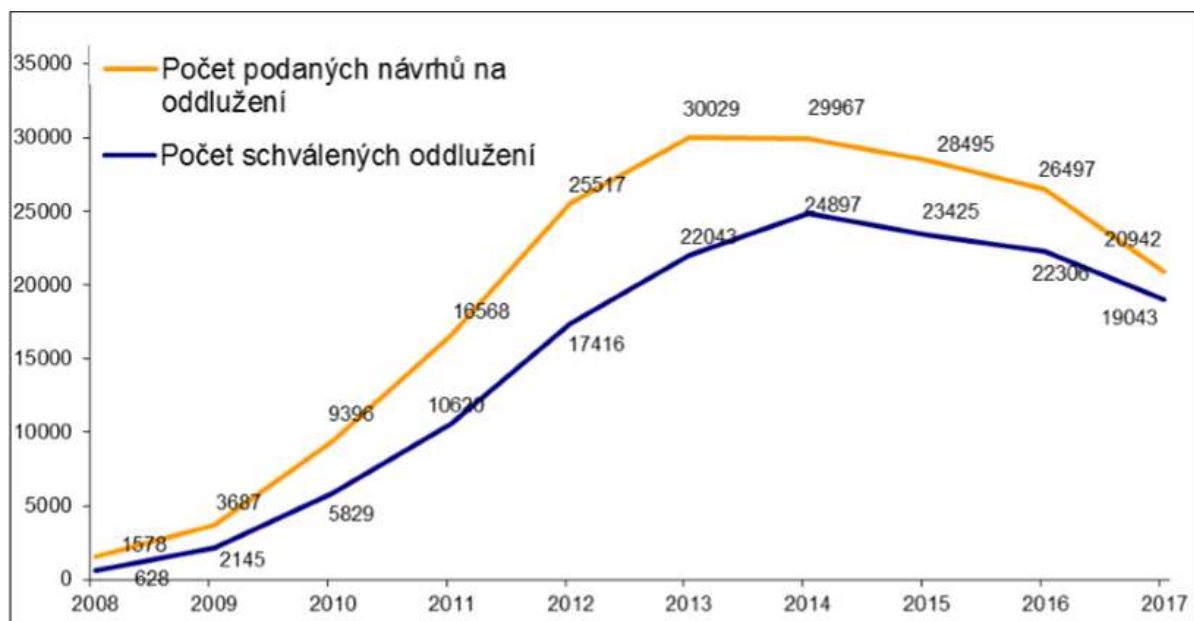
Od roku 2008 až do roku 2013 doházelo k nárůstu insolvenčních návrhů, kdy historicky nejvyšší byla právě v roce 2013. Poté už jsou zaznamenány pouze poklesy, které jsou však mnohem méně razantní, než byly nárůsty do roku 2013. Například v roce 2015 činil pokles proti roku 2014 o 7,9 %, v roce 2016 proti roku předcházejícím došlo k dalšímu poklesu a to o 8,8 % a v období roku 2017 je pokles již 21,6 %. V následujícím grafu jsou znázorněné počty podaných insolvenčních návrhů v letech 2015, 2016, 2017 a na začátku roku 2018 [2].

Graf č. 1- Počty podaných insolvenční návrhů v České republice

Klesající trend podaných insolvenčních návrhů u fyzických osob (spotřebitelů) je názorně vidět v grafu, avšak čísla jsou stále vysoká a určitě ne ideální. V roce 2015 bylo podáno celkem 29 349 insolvenčních návrhů, v roce 2016 bylo podáno 27 067 a v roce 2017 celkem 21 343. Ke klesajícímu trendu přispěly příznivé podmínky na trhu práce a také rostoucí platy v roce 2017. Svůj podíl měla i změna Insolvenčního zákona, která vyloučila ty návrhy oddlužení, které byly zpracovány lichvářskými poskytovateli poradenských služeb a neměly tak šanci na schválení soudem. Jak je znázorněno v grafu, za měsíc leden roku 2018 již bylo podáno 1400 návrhů na oddlužení, přičemž schváleno bylo 1398.

Vysoké počty podaných insolvenčních návrhů víceméně korespondují i se schválenými insolvenčními návrhy a proběhlými procesy oddlužení. V obrázku číslo 1 je porovnání podaných insolvenčních návrhů a návrhů, které byly soudem schváleny [3].

Obrázek č. 1- Rozdíl mezi podanými a schválenými insolvenčními návrhy v České republice [3]

Očekávaný vývoj insolvencí pro rok 2018 se zdá být i nadále optimistický, předpokládá se, že hospodářský růst a zaměstnanost bude nadále pokračovat v takovém směru, jako byla v roce 2017, což by se mělo promítnout do zlepšení finanční situace domácností. Další vliv by mohla přinést navrhovaná změna zákona, která by umožnila oddlužit spotřebitele, kteří na oddlužení v předešlých letech nedosáhli. Tato změna by však zapříčinila nárůst počtu podaných insolvenčních návrhů [3].

1.2 VÝVOJ INSOLVENCÍ V ZAHRANIČÍ

V následující kapitole je popsáno, jak to vypadá s insolvenční fyzických osob v zahraničí, konkrétně na Slovensku, v Německu, v Rakousku a také ve Velké Británii a Walesu. Součástí je porovnání s Českou republikou.

Existuje více modelů, podle kterých se různé státy řídí, některé jsou poměrně otevřené a nekladou na dlužníky vysoké nároky, jiné jsou naopak striktnější a jsou tudíž dostupné jen omezené skupině lidí. Jednou z hlavních podmínek, kterou vyžadují prakticky veškeré evropské státy je neschopnost dlužníka dostát svým závazkům. Ovšem definice takového stavu se země od země liší a každý na tuto skutečnost pohlíží trochu jinak [4].

1.2.1 Slovensko

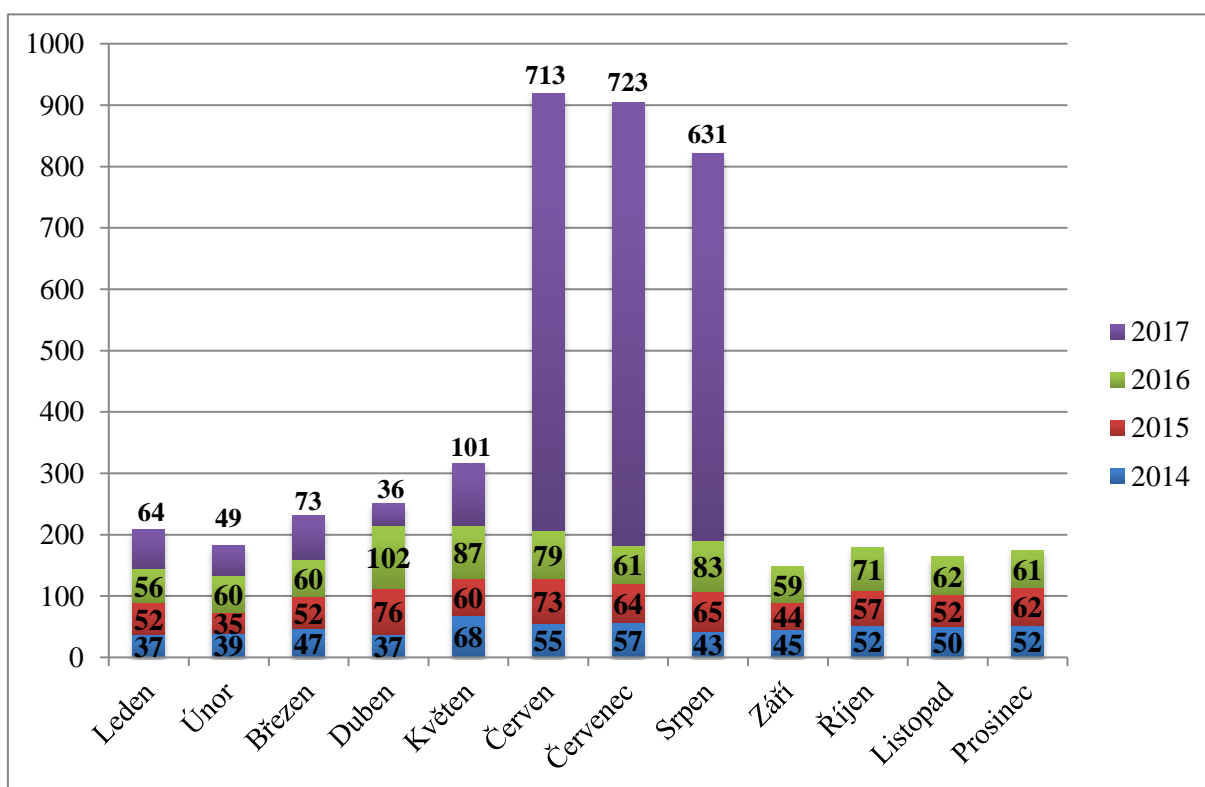
Hlavním zákonem na Slovensku je Zákon č. 7/2005 Z.z., o konkurze a reštrukturalizácii a zlom prišiel práve v březnu roku 2017, kdy vzešla v platnost novela tohoto zákona.

Před novelou byly počty podaných návrhů na osobní bankrot o mnohem nižší, než po uvedení novely v platnost. Tato změna ve velké míře zjednodušila podání návrhů a především náklady spojené s počátečními úkony oddlužení. Právě novela a její úpravy zapříčinily enormní nárůst podaných návrhů na zahájení insolvenčního řízení.

Mezi hlavní úpravy a zjednodušení se řadí:

1. Na vyhlášení osobního bankrotu bylo před novelou nutné vlastnit majetek ve výši alespoň 1 650 Eur (cca 42 900 Kč), dle novely tato podmínka odpadá
2. Odměna insolvenčnímu správci se snížila z původní částky 650 Eur (cca 16 900 Kč) na 500 Eur (13 000 Kč) [5]

V následujícím grafu jsou znázorněné počty insolvenčních případů, které se konaly během let 2014, 2015, 2016 a 2017.

Graf č. 2 - Počty insolvenčních návrhů na Slovensku

V porovnání se Slovenskem byly podmínky v České republice mnohem příznivější, což dokazují i statistiky. Osobním bankrotem prošlo v roce 2014 na Slovensku celkem 558 dlužníků, v roce 2015 bylo oddluženo 692 dlužníků a v roce 2016 841 dlužníků. Přičemž v České republice bylo oddluženo například v roce 2016 cca 22 300 dlužníků. Je zřejmé, že podmínky pro oddlužení byly výrazně rozdílné. Zlom přišel po přijetí novely zákona v roce 2017, kdy byl na Slovensku evidován rekordní počet osobních bankrotů a bylo oddluženo 2 390 dlužníků [5].

Z tohoto důvodu občané Slovenska dříve žádali o oddlužení v České republice, kdy pro možnost vstoupení do procesu oddlužení bylo zapotřebí splnit určité podmínky. Hlavní podmínkou bylo prokázání zájmů k České republice, čímž se dá brát bydliště na území České republiky a to přechodné nebo trvalé, popřípadě pracovní poměr [6]. Avšak po novele Slovenského zákona se podmínky výrazně zlepšily a jsou nyní s Českou republikou srovnatelné.

Hlavní rozdíly procesu oddlužení v České republice a na Slovensku

Základní podmínky pro vstup do procesu oddlužení jsou v obou zemích založené na obdobném principu. Peněžité závazky musí být po splatnosti a dlužník musí prokázat, že tyto dluhy není schopen splácet. Dlužník v České republice musí mít dva a více věřitelů, na Slovensku alespoň jednoho věřitele.

Podání insolvenčního návrhu po novele zákona v České republice nesmí dlužník sám podat insolvenční návrh, za dlužníka ho musí podat advokát, notář, soudní exekutor, insolvenční správce nebo akreditovaná osoba. V rámci Slovenské republiky je dlužník povinen podat návrh prostřednictvím Centra právní pomoci, nebo návrh podá advokát, který je Centrem právní pomoci pověřen.

Základní podmínky, které musí být na Slovensku dodrženy, jsou především:

- Vůči dlužníkovi musí být vedené exekuce nebo obdobné vykonávací konání, musí mít minimálně jeden závazek 180 dní po splatnosti,
- po vyhlášení musí uhradit správci poplatek ve výši 500 Eur,
- musí být zaměstnaný a mít pravidelný příjem,
- musí v rámci splátkového kalendáře uhradit minimálně 30 % dluhů, což musí být o 10 % vyšší, než v případě prodeje majetku,
- neméně důležitou podmínkou je poctivý záměr [5].

V rámci České republiky jsou podmínky podobné a řadí se k nim:

- Dlužník musí disponovat pravidelným příjmem,
- musí mít minimálně 2 věřitele,
- doba splatnosti závazků musí být 30 dní po splatnosti,
- dlužník není schopen své závazky splácet,
- dlužník musí mít čistý trestní rejstřík,
- dlužník musí být schopen uhradit alespoň 30 % svých závazků [7].

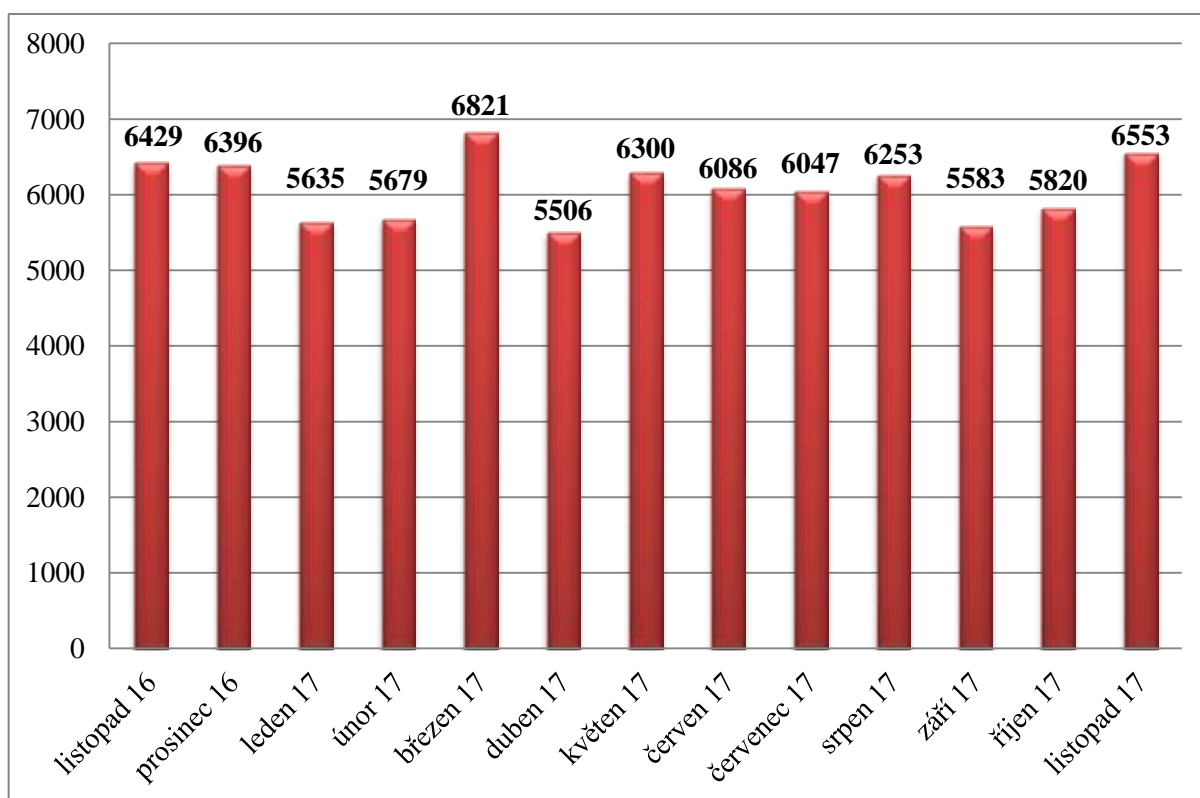
Tyto podmínky jsou základní a nezbytně nutné pro schválení oddlužení a je zřejmé, že po novelách zákonů, které v obou zemích proběhly, jsou podmínky nyní podobné a občané Slovenské republiky mají výhodnější podmínky a tím i větší šanci na schválení podaného insolvenčního návrhu.

1.2.2 Německo

V Německu se počet insolvencí fyzických osob vyvíjí nepříznivě a projevuje se již třetím rokem rostoucí trend. Ke konci roku 2016 byla zjištěna kvóta předluženosti spotřebitelů ve výši 10,6 %. Což znamená, že předlužených je více než 6,8 mil. osob ve věku nad 18 let a tyto osoby vykazují závažné problémy se schopností hradit svoje dluhy. Jde o 131 osob více, než tomu bylo v roce 2015.

Velký podíl na zadluženosti mají spotřebitelé ve věku nad 70 let, kde byl zaznamenán růst případů o 16 %, u věkové skupiny 60-65 let byl zaznamenán nárůst o 7 %. Opakem je nejmladší věková skupina, kde se počet osobních bankrotů i míra zadluženosti snížila. V současnosti spadá do této kategorie cca 1,66 mil. mladých občanů ve věku do 30 let [8,9].

V České republice svoje závazky plnili nejhůře mladí občané ve věku od 15 do 24 let. Současně mladí lidé tvoří dlouhodobě nejrizikovější skupinu klientů pro banky a finanční instituce. Na následujícím grafu je znázorněno, kolik proběhlo insolvenčních řízení u fyzických osob v Německu od listopadu 2016 do listopadu 2017.

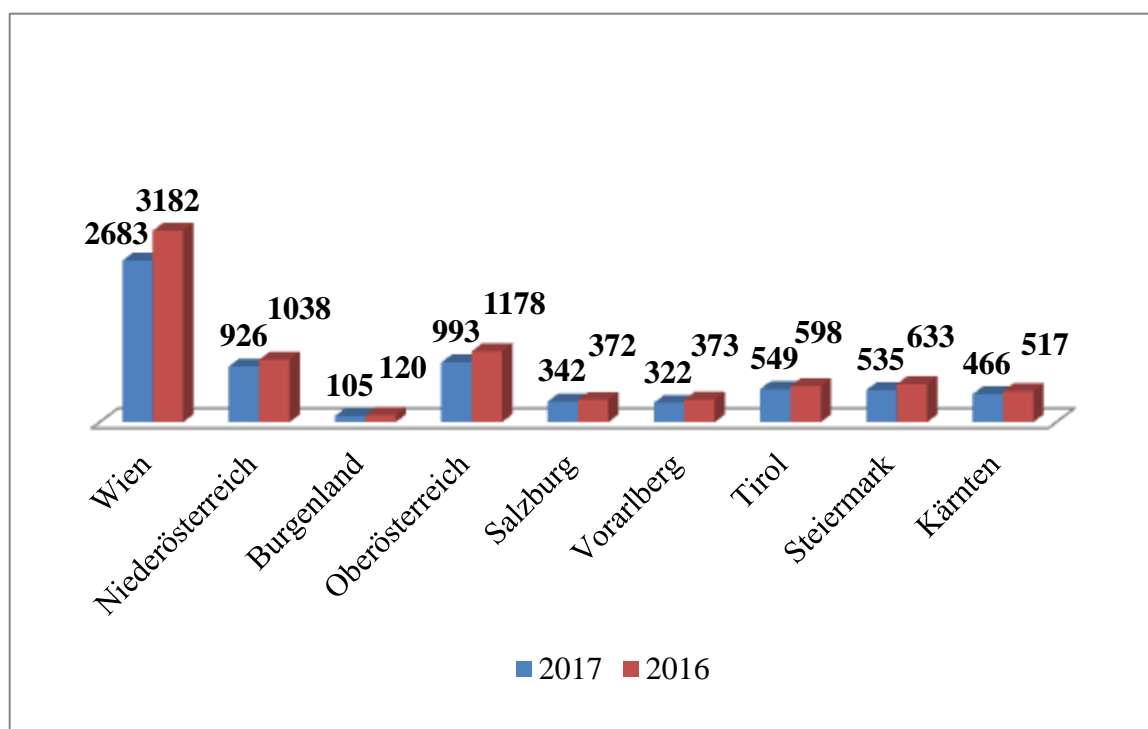

Graf č. 3- Počty insolvenčních řízení v Německu od listopadu 2016 do listopadu 2017

Během sledovaného období nejsou výrazné výkyvy, hodnoty se podobají, menší nárůst se vyskytl v březnu roku 2017, kdy proběhlo cca o 1200 řízení více, než tomu bylo v jiných měsících. Čísla jsou však mnohem vyšší než je tomu u České republiky popřípadě u Slovenska. Například v listopadu roku 2017 proběhlo v České republice 1661 řízení, na Slovensku v srpnu roku 2017 bylo 632 případů [9].

1.2.3 Rakousko

Prvního listopadu 2017 vzešel v platnost nový insolvenční zákon. Z důvodu novely došlo ke změnám ve vývoji podaných insolvenčních návrhů. Celkový dluh v roce 2017 činil přibližně 913 milionů Eur, průměrný individuální dluh za případ se však zvýšil z 128 600 Eur v roce 2016 na 137 000 Eur v roce 2017. Toto zvýšení bylo způsobeno vysoce zadluženými lidmi, kteří měli dluhy ze samostatně výdělečné činnosti a své návrhy začali podávat po novele zákona. Podnikající osoby pak tvoří až 30 % celkového počtu osobních bankrotů [10]. V následujícím grafu je znázorněný počet insolvenčních řízení v jednotlivých městech v Rakousku.

Graf č. 4- Počty insolvenčních řízení v Rakousku

V roce 2017 se oproti roku 2016 počet osobních bankrotů snížil a to o 13,6 %, což tvořilo 6 921 případů. Největší pokles byl zaznamenán ve Vídni, Horním Rakousku a Štýrsku. Důvodem nižšího počtu případů bylo očekávání lidí na platnost novely zákona, která přinesla příznivější podmínky [11].

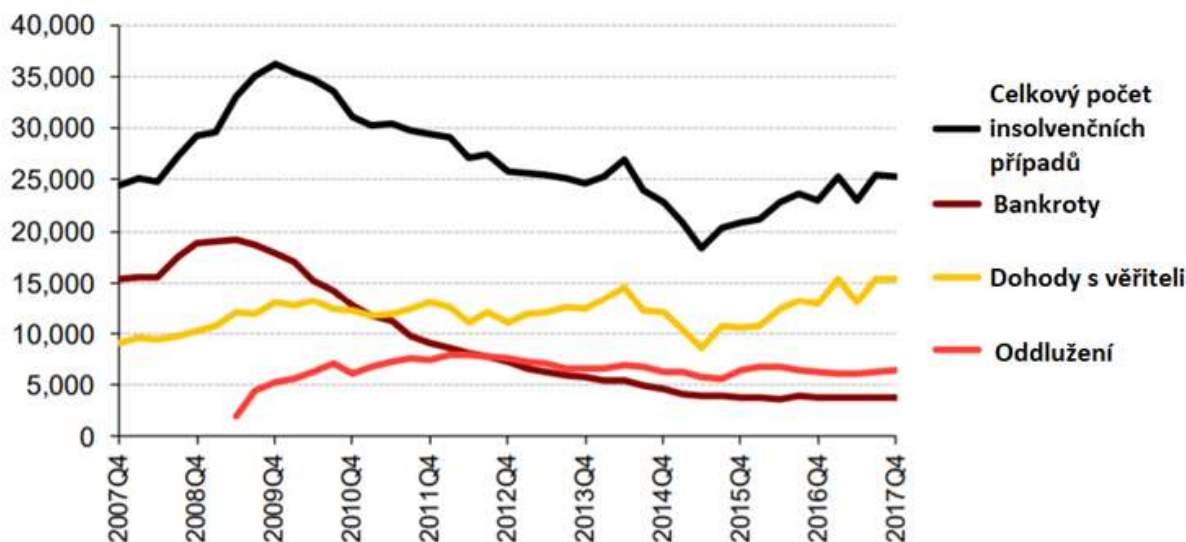
Zvyšující počty podaných návrhů jsou zaznamenány od listopadu roku 2017 právě v době, kdy nový zákon vzešel v platnost. Tento rostoucí trend se očekává i do budoucna, kdy v roce 2018 by mělo dojít k nárůstu osobních bankrotů o cca 39 %. Předpokladem je 8 500 až 9 500 oddlužení ročně.

Mezi hlavní důvody osobních bankrotů v Rakousku se uvádí:

- snížení příjmů a to z 22 %,
- přeceňování osobních možností v půjčování a také špatné zacházení s finančními prostředky z 19 %,
- životní krize (rozvod, nemoc, ...) z 11 %,
- rodinné výdaje ze 7 % [10].

1.2.4 Velká Británie a Wales

Velká Británie a Wales rozeznává tři druhy způsobu oddlužení. Český ekvivalent prvního způsobu je Konkurz (Bankruptcy orders), což je podobné našemu zpeněžení majetkové podstaty. Jako další je Oddlužení (Debt relief orders), tento způsob řešení úpadku se podobá splátkovému kalendáři. Je vhodný pro osoby, které nemají vysoký příjem, nevlastní majetek a nedluží více než 20 000 liber. Poslední způsob je Individuální dohoda (Individual voluntary arrangements), jedná se o alternativu pro jednotlivce, kteří se chtějí vyhnout bankrotu. Jde o dohodu mezi dlužníkem a věřiteli a může být založena na kapitálu, výnosech, platbách třetích stran nebo kombinací těchto způsobů [12]. V následujícím grafu je znázorněn celkový počet insolvenčních případů a způsoby jakým byly řešeny.

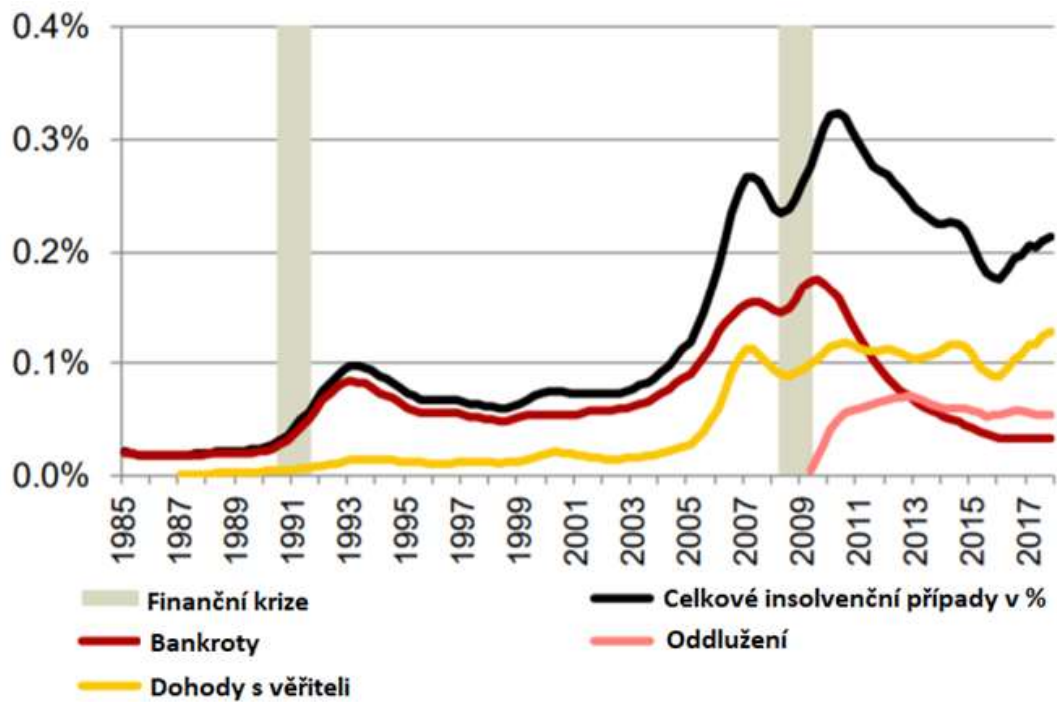
Obrázek č. 2 - Počty insolvenčních případů v Anglii a Walesu

Na konci roku 2017 bylo v Anglii a Walesu celkem 25 401 insolvenčních případů, z toho 3 736 bankrotů (15 % z celkového počtu), 6 355 oddlužení (25 % z celkového počtu) a 15 311 (60 % z celkového počtu) se řešilo pomocí dohody s věřiteli.

Z grafu je zřejmé, že celkový počet insolvenčních případů v posledním kvartálu roku 2017 bylo o 0,2 % nižší, než tomu bylo v předešlém, ale o 10,4 % vyšší, než ve stejném kvartálu minulého roku.

Konkrétně u způsobu řešení dohodou s věřiteli došlo k poklesu o 0,9 % v porovnání s předcházejícím kvartálem, ale o 18,4 % vyšší, než na konci roku 2016. U způsobu řešení pomocí bankrotu počet klesl o 2,4 % za poslední rok, ale za poslední kvartál hodnota stoupla o 0,6 %. U oddlužení došlo k nárůstu o 1,3 % za kvartál, a také o 1,8 % za poslední rok.

Koncem prvního kvartálu roku 2017 se stal jeden ze 492 dospělých lidí (0,20 % z celkové dospělé populace) nesolventní. Je to o něco více, než tomu bylo koncem čtvrtého kvartálu roku 2016, kde se jednalo o jednoho z 507 dospělých lidí [12]. Na následujícím grafu je znázorněna procentní úroveň zadlužení a vliv krize na daný vývoj.

Obrázek č. 3 - Procentní úroveň zadlužení a vliv finanční krize [12]

Je zřejmé, že procento zadlužení se během znázorněných let zvyšuje, nejvyšší míra zadlužení byla v roce 2010 těsně po druhé finanční krizi. Na přelomu roku 2010 a 2011 docházelo k postupnému poklesu.

1.3 ROZDÍLY V ODDLUŽENÍ V RÁMCI EVROPY

Česká republika vyžaduje od dlužníka, aby měl více věřitelů, tedy alespoň dva, peněžité závazky po splatnosti 30 dní a neschopnost tyto závazky splatit. Řada jiných států nemá podmínky takto konkrétní.

Důležitou podmínkou, kterou vyžadují prakticky všechny státy je „dobrá víra“ dlužníka, neboli smyslem je vyloučit ty dlužníky, kteří za svojí žádostí skrývají nemorální úmysly. Velmi důležitým faktorem, který může velké skupině spotřebitelů znemožnit cestu k oddlužení, jsou soudní poplatky a jiné náklady související s řízením. Názorný příklad je na Slovensku, kdy v době, než přišla v platnost novela zákona, byly poplatky ve výši 650 Eur a po novele jsou ve výši 500 Eur. Podobný příklad můžeme najít i v Německu, kde do roku 2001 byla žádost podaná dlužníkem, který neměl finanční prostředky na úhradu nákladů řízení ihned zamítnuta [4].

Opakem je například Rakousko, kde je možné zahájit oddlužení i za předpokladu, že dlužník nemá prostředky na zaplacení nákladů řízení. V určitých případech může dojít i k prominutí těchto poplatků [13].

Určité země znemožňují vstup do oddlužení osobám, které již v oddlužení byly, nebo u kterých došlo k ukončení procesu dříve. V Rakousku je takovým osobám znemožněn vstup po dobu 10 let. Stejná doba je stanovena na Slovensku. Opakem je Česká republika, kde lhůta pro nový vstup není stanovena [4].

Část dluhu, kterou musí dlužníci uhradit je různá a taktéž doba, za kterou má být částka uhrazena. V České republice musí dlužník uhradit minimálně 30 % ze svých závazků a to pro obě formy oddlužení, ať už pomocí splátkového kalendáře nebo zpeněžení majetkové podstaty. U splátkového kalendáře je doba na splacení pět let. Rakouská právní úprava rozeznává dva hlavní druhy oddlužení, oddlužení bez soustavného dozoru prostřednictvím platebního plánu odsouhlaseného věřiteli a oddlužení se soustavným dozorem dle plánu určeného soudem. Minimální splacená část pak musí být 10 % z celkového dluhu. Nejdelší doba trvání procesu je sedem let, proces může trvat i kratší dobu za předpokladu, že má dlužník dost prostředků na zaplacení poplatků a zvládne splatit alespoň 50 % svých závazků během tří let [13].

Německá právní úprava je podobná Rakouské s tím rozdílem, že v Německu není stanovena minimální hranice, kterou musí dlužníci uhradit během šestiletého procesu. Ovšem na konci oddlužení není vždy automatické, že se zbylá část dluhů odpustí.

Velmi jemný přístup zastává anglická právní úprava, kdy fyzická osoba musí dodržovat stanovené podmínky soudem pouze po dobu jednoho roku a poté je mu zbytek dluhů odpuštěn. Právní úprava ale neumožňuje prominout dluhy vzniklé ze studentských půjček, důvodem jsou velmi speciální zvýhodněné podmínky [14].

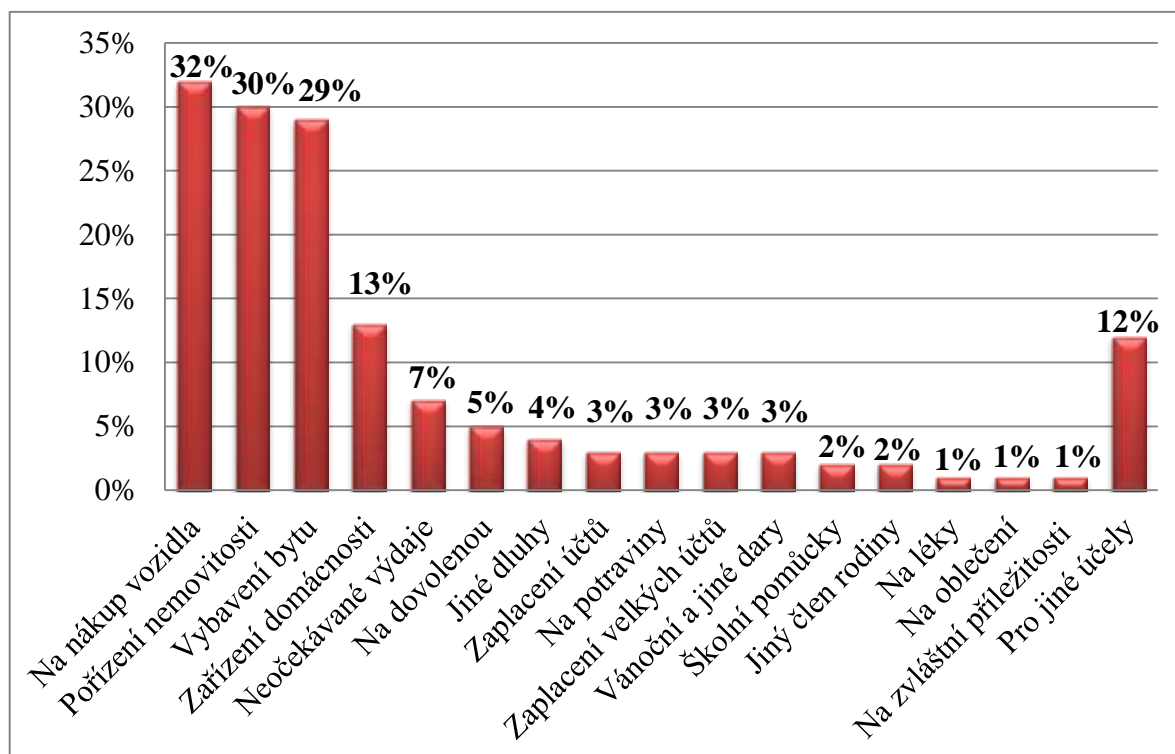
1.3.1 Shrnutí

Každý z Evropských států do této problematiky vnáší svoji právní úpravu. Je zřejmé, že se vyskytují společné rysy a trendy, které se napříč Evropou šíří. Hlavním rysem je zpřístupňování oddlužení většímu počtu osob a celkové zefektivnění celého procesu.

Na počátku zavedení procesu oddlužení do právních úprav ve všech zemích, byly podmínky o mnohem přísnější a nebylo možné, aby se do procesu přihlásil kdokoliv. Podmínky byly velice striktní a vyžadovaly dlouhé a náročné zkušební doby, platební plány či vysoké náklady na řízení. Tento přístup umožňoval oddlužit jen velmi malé procento lidí. Z tohoto důvodu se postupem času státy začaly zabývat změnami v legislativě.

1.4 ZADLUŽENOST DOMÁCNOSTÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V dnešní době se lidé nechtějí nacházet na nižší životní úrovni než ostatní, chtějí vlastnit nemovitosti, automobily, jezdit na exotické dovolené. Tyto touhy a přání pak podporují možnosti snadno dostupných půjček a nízké úrokové sazby. Je známo, že velký počet Čechů se zadlužuje kvůli nákupu vozidla, či pořízení nebo stavbě nemovitosti. Bohužel jsou situace, kdy se čím dál více lidí dostává do problému hradit běžné spotřební výdaje. V grafu číslo 5 je znázorněné, na co si lidé plánují nejvíce půjčit.

Graf č. 5- Nejčastější důvody zadlužování

Až desetina Čechů si plánuje půjčit peníze na potraviny popřípadě na školní potřeby pro děti. Nedostatkem finančních prostředků trpí lidé na venkově, kde si půjčují na zaplacení běžných nákladů, jako jsou složenky za energie a nájem. Tito lidé tvoří 14 % obyvatel [14].

V České republice můžeme dluhy členit do třech kategorií, jedná se o dluhy na běžnou spotřebu, na bydlení a na ostatní spotřebu. Ke dni 31. 1. 2018 byl dluh na běžnou spotřebu ve výši 282 614 mil. Kč, na bydlení byla hodnota ve výši 1 159 075 mil. Kč. A dluh na ostatní spotřebu tvořil 160 165, 80 mil. Kč. Oproti předchozímu roku došlo ke změně o 2,96 % v kategorii dluhu na běžnou spotřebu, o 9,02 % u dluhu na bydlení a ostatní spotřeba narostla o 3,46 % [16].

K zadlužení domácností přispívají převážně úvěry na bydlení. Na konci roku 2017 lidé dlužili na bydlení přes 1, 145 bilionu korun. I přes zpřísněné podmínky pro hypoteční úvěry, které přišly v druhé polovině roku 2017, dosáhl počet hypoték v prosinci až 30 miliard korun [17].

V následující tabulce je znázorněn celkový dluh domácností v České republice vždy k 31. 1. od roku 2012 do roku 2018. Z tabulky je zřejmé, že dluh se od roku 2012 do roku 2015 pohyboval v podobných hodnotách, ovšem od roku 2015 neustále roste.

Tabulka č. 1- Celkový dluh domácností v jednotlivých letech v mil. Kč

Období	Celkový dluh
31. 1. 2012	143 677,90
31. 1. 2013	142 175,50
31. 1. 2014	146 461,70
31. 1. 2015	145 252,30
31. 1. 2016	150 013,90
31. 1. 2017	154 815,10
31. 1. 2018	160 165,80

1.4.1 Důvody neschopnosti hradit své závazky

Zadluženost fyzických osob není zdaleka problém jen „nezodpovědných marnotratníků“, kteří si půjčují bez jakéhokoliv přemýšlení a vnímání důsledků, které mohou nastat. Ale důvody finančních problémů a neschopnosti splácet jsou větší a řadíme mezi ně [4]:

1. **Nedostatečná výše příjmu** – mezi velmi ohrožené skupiny lidí patří ti, kteří mají extrémně malé příjmy. Vzhledem k nízkým příjmům nejsou tito lidé schopni tvořit finanční rezervy. Z toho důvodu se stane jakákoliv nečekaná situace nezvladatelnou.
2. **Nestabilní zaměstnání či nezaměstnanost**
3. **Složení domácnosti** – čím větší je počet osob v domácnosti, tím častěji se domácnost potýká s finančními problémy.
4. **Věk** – rizikovou skupinou jsou mladí lidé okolo 25 let, kteří mají obecně nižší platy a častěji se potýkají s nezaměstnaností, a také důchodci, kteří jsou v dnešní době velmi alarmující skupinou.
5. **Zdravotní problémy** – velmi dlouhé zdravotní potíže vedou k pobytu na nemocenské, kde se finanční příjem velmi sníží, nebo také až ke ztrátě zaměstnání.
6. **Rozvodovost** – rozpad manželství je velmi častý důvod pro snížení příjmů domácnosti a zhoršení podmínek pro život.
7. **Nedostatečná právní a především finanční gramotnost** – bohužel nezanedbatelná část populace se potýká s finanční negramotností a nerozumí světu financí a neorientuje se v jejich správě, což je někdy zneužíváno obchodními subjekty.
8. **Struktura finančního trhu** – jednoduchý přístup k „rychlým penězům“ a jednoduchý přístup k půjčkám od nebankovních společností. Bohužel zde působí i velmi silný marketing.
9. **Nastavení právního rámce** – nízká regulace finančních služeb, nedostatečná průhlednost a jednoduchost finančních produktů.

2 FORMULACE PROBLÉMU A CÍL PRÁCE

Oddlužení nebo také osobní bankrot je možností, jak řešit nepříznivou finanční situaci. Tato možnost řešení problému je v současné době velmi diskutovaná a to z toho důvodu, že tento způsob řešení využívá čím dál více lidí.

Osobním bankrotem řeší fyzické osoby finanční problémy, do kterých se dostali v důsledku různých okolností. Může se jednat o situace, které se vyskytly neočekávaně a oni sami je těžko ovlivní. Jedná se například o ztrátu zaměstnání, onemocnění či úraz. Ovšem v mnoha případech je na vině neuváženost a velmi špatná finanční gramotnost.

Z počtu provedených oddlužení v České republice je zřejmé, že dluhy českých domácností stoupají a je zapotřebí tuto situaci řešit a přispívat k její minimalizaci. Za loňský rok 2017 se dluhy zvýšily o takřka 110 miliard korun. Česká národní banka zveřejnila údaje, ze kterých vyplývá, že ke konci prosince lidé dlužili bankám a finančním institucím téměř 1,527 bilionu korun. Tyto údaje dokazují největší zadlužení od roku 1993. K těmto skutečnostem přispěly především nízké úrokové sazby a příznivá ekonomická situace, která se projevila do zájmu lidí investovat a nakupovat nemovitosti [15].

Díky očekávanému růstu úrokových sazeb se lidé budou snažit získat finanční prostředky na bydlení za stále příznivé úrokové sazby a výhodné podmínky. Z tohoto důvodu se také očekává nárůst zadluženosti domácností, především v rámci investování do bydlení.

Cílem diplomové práce je zhodnocení rizik v průběhu oddlužení fyzické osoby a rizik, která plynou z půjčování peněz. Součástí je doporučení, na co by se měli fyzické osoby při půjčování peněz zaměřit, aby se do insolvenčního řízení nedostali.

3 MATERIÁLY A METODY

Prvotním krokem procesu snižování rizik je jejich analýza. Analýzu lze chápat jako proces definování hrozeb, pravděpodobnosti uskutečnění, a také stanovení rizik a jejich závažností [18]. Existují dva základní přístupy k analýze rizik a to kvantitativní a kvalitativní.

U kvantitativního přístupu určujeme hodnotu pravděpodobnosti a hodnotu ztráty přímou číselnou hodnotou. Tyto metody jsou založené na matematickém výpočtu, kdy je pro identifikované hrozby na základě frekvence výskytu a dopadů vypočtena výše rizika ve formě roční předpokládané ztráty. Hodnota dané ztráty je většinou vyjádřena v peněžních jednotkách [19].

Zatímco u kvalitativního přístupu se využívá slovní (verbální) hodnoty, například vysoká pravděpodobnost, střední pravděpodobnost atd., popřípadě bodovací stupnice, například desetibodová. Použití kvalitativních metod je v porovnání s kvantitativním o poznání jednodušší [20]. V praxi se používá jeden z těchto přístupů nebo kombinace obou tzv. Semikvantitativní metoda [21].

Tradiční metody analýzy rizik se zaměřují na otázku – Co by se mohlo stát? Znalosti v těchto oblastech se během let prohlubovaly a stále více odborníků nabourává základy, na kterých současné analýzy stojí. V roce 1999 byl představen nový přístup k řešení problematiky identifikace hrozeb, který se nazýval Anticipatory Failure Determination. Rozdílem oproti metodám například FMEA nebo HAZOP je v otázce, kterou si odborníci kladou pro zjištění hrozby – Kdybych chtěl vytvořit tuto specifickou chybu nebo selhání, jak bych to provedl? Tato technika tedy vychází z procesu vymýšlení chybových událostí, scénářů. Umožňuje hledání příčin a vysvětlení negativních jevů, které již v minulosti nastaly [30,31].

3.1 VYBRANÉ METODY ANALÝZY RIZIKA

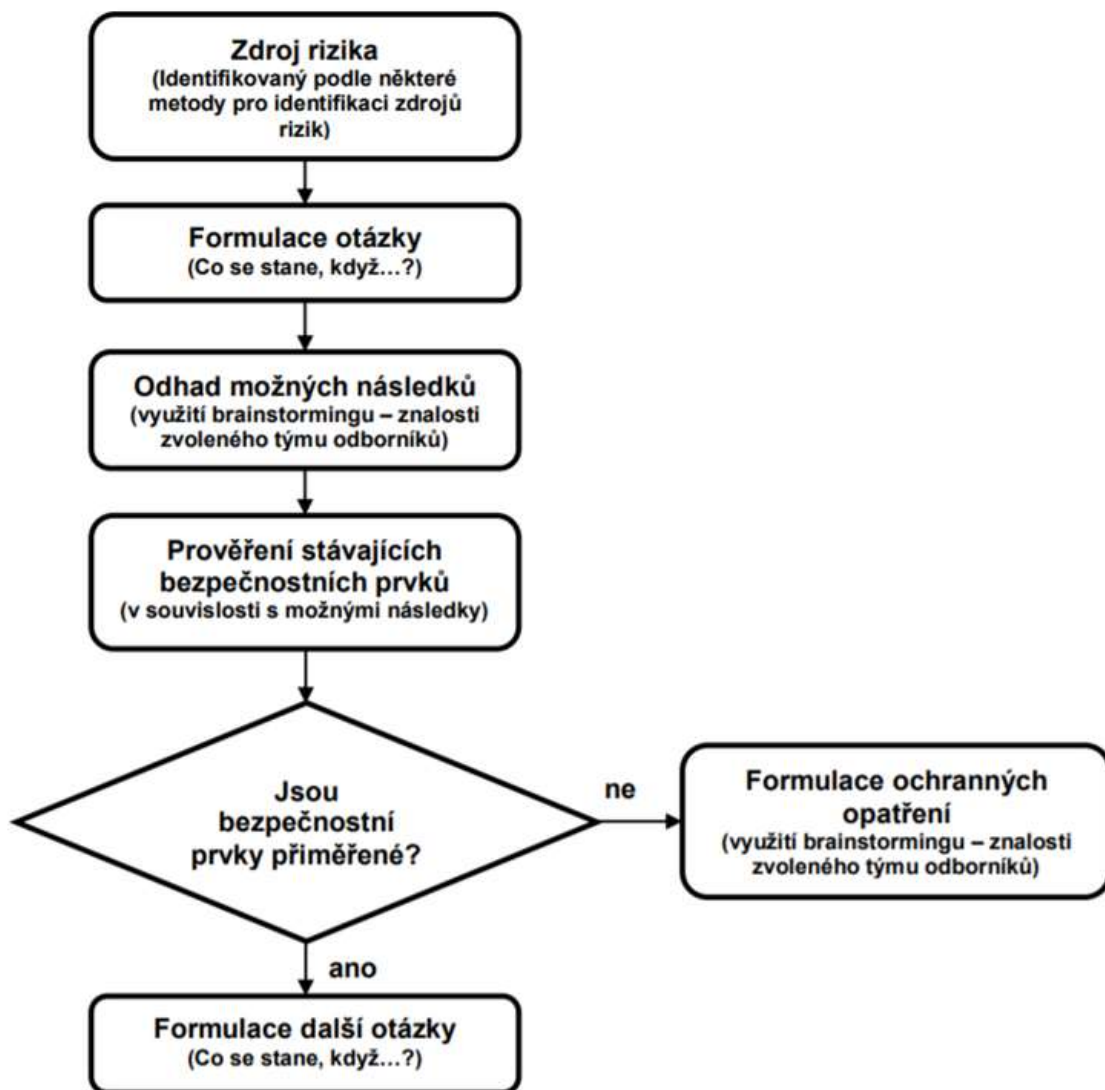
Součástí podkapitoly je popis jednotlivých metod, které slouží k analýze rizika, a které budou v této diplomové práci použity.

3.1.1 Metoda WHAT-IF (Metoda Co se stane, když...?)

Jedná se o analýzu, která je rozšířením analýzy citlivosti. Obvykle vychází ze znalosti objektu analýzy rizika a určení situací, jejichž dopady mohou přispět k poznání a posouzení rizika.

Analýza se využívá pro detailní identifikaci zdrojů rizik a je zaměřená na pověření neočekávaných a nebezpečných událostí, které by se mohly vyskytnout. Tato metoda je flexibilní a lze ji tedy přizpůsobit konkrétním podmínkám a účelům [22, 23].

Postup analýzy je založen na formě otázek a odpovědí, pomocí kterých se prověřují možné nebezpečné události, které se mohou vyskytnout. Výstupem metody je tzv. seznam scénářů, které by při jejich vzniku vedly k nežádoucím následkům. Součástí je také vytvoření ochranných opatření pro redukci možných následků. Začátek analýzy je charakteristický otázkou „Co se stane, když...?“ [24]. Na následujícím obrázku je znázorněný postup jednoho scénáře provedení metody.

Obrázek č. 4 – Schéma postupu jednoho scénáře metodou What-If [24]

3.1.2 Metoda RIPRAN

Další vybranou metodou je metoda RIPRAN (Risk Project ANalysis). Jedná se o empirickou metodu pro analýzu rizika a jejím autorem je Doc.B. Lacko. Celý proces analýzy rizik rozděluje metoda RIPRAN do několika fází:

1. Příprava analýzy rizika
2. Identifikace rizika
3. Kvantifikace rizika
4. Odezva na riziko
5. Celkové zhodnocení rizikovosti [25].

V prvním kroku se provádí identifikace nebezpečí sestavením seznamu, přičemž nejvhodnější je forma tabulky viz níže. Text na řádce je možné získat pomocí odpovědi na otázku: Co se může přihodit nepříznivého, když...? Tedy postup, kdy ke hrozbě hledáme následky. Je možné však použít i postup opačný, kdy se hledá odpověď na otázku: Co může být příčinou, že něco nepříznivého nastane?

Tabulka č. 2- Tabulka pro první krok metody RIPRAN[26]

Číslo rizika	Hrozba	Scénář	Poznámka
1.	Výskyt chřipkové epidemie na jaře	Onemocnění skoro 30 % zaměstnanců	Předpoklad je počasí jako v předcházejícím roce.
2.

Druhý krok se zaměřuje na kvantifikaci rizika. Pro vytvořenou tabulku v prvním kroku se provede rozšíření o pravděpodobnost výskytu scénáře, hodnotu dopadu scénáře a výslednou hodnotu rizika. Hodnota rizika se pak vypočte jako pravděpodobnost krát hodnota dopadu.

Analýza RIPRAN umožňuje číselnou a taktéž i verbální kvantifikaci. Při číselném vyjádření se využívá finanční vyčíslení, naopak u verbální kvantifikace slovní hodnocení. V následující tabulce je znázorněno verbální hodnocení pravděpodobnosti [25,26].

Tabulka č. 3 - Verbální vyjádření hodnoty pravděpodobnosti [25]

Vysoká pravděpodobnost (VP)	nad 66 %
Střední pravděpodobnost (SP)	mezi 33-66 %
Nízká pravděpodobnost (NP)	pod 33 %

Nepříznivé dopady lze verbálně vyjádřit jako - velký nepříznivý dopad (VD), střední nepříznivý dopad (SD), malý nepříznivý dopad (MD). Výsledná hodnota rizika je poté nazvána následovně – velká hodnota rizika (VHR), střední hodnota rizika (SHR) a nízká hodnota rizika (NHR) viz tabulka níže.

Tabulka č. 4 – Výsledná hodnota rizika

HODNOTA RIZIKA A REAKCE	
VHR	Vyhnutí se riziku
MHR	Akceptace
SHR	Tvorba rizikového plánu

Ve třetím kroku této analýzy se navrhuje opatření, která mají snížit zjištěnou hodnotu rizika na co nejnižší úroveň. Tento krok však lze sloučit s krokem číslo dva, kde se tabulka skládá z následujících kroků – číslo rizika, hrozba, scénář, pravděpodobnost, dopad, návrhy a snížená hodnota rizika. Ve čtvrtém kroku dochází k posouzení celkové hodnoty rizika a provede se vyhodnocení, jak vysoce jsou hrozby rizikové [26].

4 ANALÝZA RIZIK

Na základě předchozí analýzy současného stavu zadluženosti v České republice a počtu insolvenčí, které byly provedeny, budou následně identifikována rizika. Tyto rizika více či méně ohrožují fyzické osoby při zadlužování a znehodnocují jim běžný způsob života. V následujícím kroku bude provedena analýza metodou WHAT-IF.

4.1 ANALÝZA METODOU WHAT-IF

Tato analýza se nebude zabývat problémem do hloubky, ale zaměří se na základní otázky a pohledne na problém obecněji. Podrobnější analýza bude provedena v následující metodě RIPRAN.

V prvním kroku jsou analyzována rizika plynoucí ze smluv, poté rizika, která se mohou vyskytnout z častého půjčování a zadlužování a následně rizika v průběhu insolvenčního řízení.

Co se stane, když lidé podepíší smlouvu o úvěru, či půjčce?

- Vznikne závazek vůči poskytovateli

Jakmile dojde k podepsání smlouvy, vzniká závazek plnit podmínky z ní vyplývající. Nelze je již měnit či opomíjet. Je velmi důležité tyto podmínky dodržovat. V případě porušení dochází k vysokým finančním sankcím, které mohou vést k velkým finančním problémům.

- Úvěr či půjčka se musí splácet

Ode dne uvedeného na smlouvě je povinností v pravidelných intervalech hradit splátky. Nesmí docházet ke zpoždění či úplnému vynechání úhrady. V takovém případě dochází k sankcím za opožděné platby, což může způsobit nemalé finanční potíže a rozpoutání dalšího zadlužování se.

- Součástí mohou být rozhodčí smlouvy (doložky)

Bohužel se občas vyskytují v rámci smlouvy také rozhodčí smlouvy či doložky. Rozhodčí doložky jsou uváděny ve všeobecných podmínkách, kdy podpisem smlouvy účastník s těmito podmínkami souhlasí. Rozhodčí smlouvy jsou doplňkové smlouvy ke smlouvám hlavním a podepisují se zvlášť, tedy mimo hlavní smlouvu. Problémem je pak to, že v případě řešení sporu nedochází k rozhodnutí před soudem, ale pouze před rozhodcem, kterého si určí právě daná instituce, která finanční prostředky poskytuje.

- Neporozumění určitým termínům a podmínkám ve smlouvě

Velmi častým problémem, který se v dnešní době vyskytuje, je nečtení smlouvy před jejím podpisem. Lidé jsou velmi důvěřiví a domnívají se, že jsou smlouvy v pořádku. Potom dochází k porušování podmínek z důvodu neznalosti důležitých informací. V případě, že žadatel smlouvu přečte, dochází k nepochopení některých pojmů či zkratek, což taktéž vede k pozdějším problémům a vzniku nežádoucích situací, jakou jsou opožděné platby, vysoké poplatky či úroky a jiné.

- Vysoké úrokové sazby, popřípadě RPSN

Velký důraz by měl být kladen na výši úrokových sazeb a RPSN. Především při uzavírání půjček s nebankovní institucí je obezřetnost na místě. Je sice výhodné, že většinou nevyžadují doložení příjmů či jiných dokumentů ověřující solventnost žadatele, a že finanční prostředky jsou poskytnuty velmi rychle, avšak vysoké úrokové sazby i RPSN bývají velmi závažné a alarmující. Mimo jiné bývají vysoké také poplatky za předběžné splacení či sankční pokuty. Ve spojení s nepochopením zkratek vyskytujících se ve smlouvě je žadatel ve velmi špatné pozici a vystaven rizikům, která se v rámci této nevědomosti mohou vyskytnout. Jedná se například o finanční tíseň, neschopnost hradit splátky, vysoké přeplacení poskytnutých finančních prostředků a jiné.

Co se stane, když si lidé půjčují často a jsou zadlužení nad míru?

- Finanční potíže a neschopnost hradit závazky

Při vysokém zadlužení se lidé dostávají do finanční tísně, kdy jejich příjmy nestačí na pokrytí splátek, popřípadě jim nezbyvají po úhradě všech dluhů finanční prostředky na běžnou životní spotřebu.

- Vznik dluhové spirály

V případě, kdy finanční prostředky nepostačují k úhradě splátek, přistupují lidé k jednání, kdy si půjčí znovu a novým dluhem hradí již dříve vzniklé závazky. Takové řešení je velmi závažné a vede ještě k větším problémům. Z takové situace je velmi těžké se vymanit.

- Sociální problémy

Vysoká míra zadlužení přináší problémy ve vztazích s blízkými lidmi, rodinou a mohou vést až k sociálnímu vyloučení a ztrátě přátelství [27]. Bohužel dochází často také k patologickým jevům, které se projevují menšími krádežemi, gamblerstvím, zvýšenou konzumací alkoholu či požitím drog.

- Psychologické a zdravotní problémy

Ekonomické chování, které je nezodpovědné nebo velmi málo promyšlené, přináší mimo jiných také rizika psychická a sociální. Především chybějící finanční gramotnost vytváří na fyzické osoby negativní psychologické dopady [28]. Zadlužený člověk pociťuje mnoho emocí, ať už se jedná o strach, stres, frustraci popřípadě depresi.

- Ekonomické problémy

Vysoce zadlužené osoby jsou často demotivováni legálně pracovat. Důvodem je, že příjem podlehne exekuci, a proto raději pobírají sociální dávky či pracují nelegálně.

Co se stane, když lidé nezvládají hradit svoje závazky?

- Návštěva exekutora

O nařízení exekuce se daný dlužník dozví až jako poslední a to na základě doručení dopisu od soudu. Exekutor má pak právo získat informace o dané osobě a jeho majetku od všech možných institucí, může žádat o odebrání části mzdy, zasahovat do katastru nemovitostí pomocí záznamu. Je oprávněn zabavit majetek, který dlužníkovi náleží.

- Insolvenční řízení

Insolvenční řízení je způsob jak řešit svoje finanční problémy a neschopnost hradit své závazky. Existují dva možné způsoby řešení a to splátkový kalendář a prodej majetkové podstaty. Dochází k odebrání peněžitého příjmu po určitou dobu, nebo v rámci druhé varianty prodejem majetku dlužníka.

Co se stane, když se lidé rozhodnout řešit problém v rámci insolvenčního řízení?

- Dispoziční oprávnění k majetku

V případě zpeněžování majetkové podstaty dlužník nemá právo se svým majetkem nakládat. Nesmí ho prodávat, darovat či se ho jakkoli zbavovat.

- Ztráta majetku

Pokud dojde v insolvenčním řízení k řešení úpadku pomocí zpeněžení majetkové podstaty, přichází dlužník o svůj majetek. Veškerý majetek, který je možný zpeněžit a využít na úhradu dluhů je prodán a rozdělen v poměru mezi věřitele.

- Odebírání peněžitého příjmu

U způsobu řešení pomocí splátkového kalendáře dochází k odebrání mzdy po dobu pěti let. Dlužník se nachází na nezabavitelném finančním minimu. Jakékoliv finanční dary či navýšení příjmu, popřípadě dědictví se musí hlásit insolvenčnímu správci a dochází k jejímu zabavení a rozdělení mezi věřitele.

4.2 ANALÝZA METODOU RIPRAN

Pomocí analýzy metodou RIPRAN bude problém řešen hlouběji a snahou bude ke každé kategorii přisoudit možné hrozby, které by mohly nastat, dále odpovídající scénáře a v poslední radě i možná opatření, která dané riziko sníží.

Pro metodu RIPRAN bude vytvořen seznam rizik tříděný do třech základních kategorií. Každá kategorii bude označena identifikátorem a následně každé riziko bude obsahovat nejen identifikátor, ale také číselné označení v příslušené kategorii.

4.2.1 KATEGORIE RIZIK

Rizika vyplývající ze smluv (S)

- (S1) Malá písmena
- (S2) Skryté poplatky
- (S3) Zamlčování důležitých informací
- (S4) Vysoké úrokové sazby
- (S5) Vysoké RPSN
- (S6) Rozhodčí doložky a Rozhodčí smlouvy
- (S7) Zajištění
- (S8) Neznalost zákona
- (S9) Nečtení smlouvy

Rizika plynoucí z častého půjčování peněz (P)

- (P1) Předluženost
- (P2) Neschopnost splácet
- (P3) Snížení příjmu
- (P4) Ztráta zaměstnání
- (P5) Exekutorské zásahy
- (P6) Zdravotní problémy
- (P7) Psychologická rizika
- (P8) Sociální rizika

(P9) Nebankovní půjčky

(P10) Podvodné půjčky

(P11) Dluhová spirála

Rizika při vedení insolvenčního řízení (I)

(I1) Ztráta majetku

(I2) Srážení příjmu

(I3) Popření přihlášky pohledávky dlužníkem

(I4) Vyhlášení konkurzu namísto splátkového kalendáře

(I5) Dluhy z podnikání

(I6) Dispoziční oprávnění k majetku

(I7) Zrušení či ukončení konkurzu

(I8) Další vznikající dluhy

(I9) Neplacení splátkového kalendáře

(I10) Nedoložení důležitých dokumentů

Tato metoda se skládá ze čtyř základních kroků, jako první bude provedena **identifikace rizika**. Cílem této části je nalezení hrozeb a možných scénářů.

Tabulka č. 5 – Identifikace rizik

KATEGORIE	OZNAČENÍ	HROZBA	SCÉNÁŘ
Rizika vyplývající ze smluv (S)	(S1)	Malá písmena	Dodatečné finanční náklady, nemožnost zrušení smlouvy, nemožnost dřívějšího splacení úvěru (půjčky)
	(S2)	Skryté poplatky	Vznik finančních problémů, zvýšené náklady, neschopnost dále hradit závazky
	(S3)	Zamlčování důležitých informací	Neznalost podrobností ve smlouvě, vznik dalších nákladů, velký vliv poskytovatele finančních prostředků
	(S4)	Vysoké úrokové sazby	Dlouhodobé vysoké finanční náklady, možnost vzniku finančních problémů
	(S5)	Vysoké RPSN	Vysoké finanční náklady, několikanásobné přeplacení půjčky, úvěru, možnost vzniku finančních problémů
	(S6)	Rozhodčí doložky, smlouvy	Pravomoc rozhodců k rozhodování sporů namísto soudu, zvýhodnění věřitele, podjatost rozhodce
	(S7)	Zajištění	Ztráta majetku, vznik existenčních problémů
	(S8)	Neznalost zákona	Neznalost pojmů ve smlouvě, neznalost práv a povinností, neznalost podstatných náležitostí
	(S9)	Nečtení smlouvy	Vysoké úroky, RPSN, vznik vysokých nákladů, nemožnost odstoupení od smlouvy, vznik fatálních důsledků
Rizika plynoucí z častého půjčování peněz (P)	(P1)	Předluženost	Neschopnost hradit svoje závazky, vznik finančních problémů, vznik dluhové spirály
	(P2)	Neschopnost splácet	Finanční problémy, návštěva exekutora, zvyšující se dluhy, dluhová spirála
	(P3)	Snížení příjmu	Méně finančních prostředků, problémy při splácení dluhů, snížení životní úrovně, další zadlužování
	(P4)	Ztráta zaměstnání	Existenční problémy, nemožnost hradit své závazky, psychické problémy, půjčování peněz
	(P5)	Exekutorské zásahy	Ztráta majetku, psychické problémy, existenční problémy, srážky ze mzdy
	(P6)	Zdravotní problémy	Ztráta zaměstnání, neschopnost hradit závazky, snížení finančních prostředků, snížení životní úrovně, vznik depresí, úzkosti, frustrace

	(P7)	Psychologické rizika	Finanční negramotnost, vliv reklamy a její ovlivňování, nátlaky ze stran poskytovatele půjček (úvěrů)
	(P8)	Sociální rizika	Nelegální práce, chudoba, špatné společenské vztahy, sociální izolace, ztráta zaměstnání, požívání alkoholu, drog, gamblerství
	(P9)	Nebankovní půjčky	Časté týdenní splátky, vysoké úroky i RPSN, velmi časté rozhodčí smlouvy či doložky
	(P10)	Podvodné půjčky	Lichva, nekalé praktiky
	(P11)	Dluhová spirála	Vysoké zadlužení, neschopnost hradit závazky, nepřehlednost ve financích, finanční problémy, exekuce, insolvenční řízení
Rizika při vedení insolvenčního řízení (I)	(I1)	Ztráta majetku v rámci konkurzu	Chudoba, nízká úroveň života, bezdomovectví
	(I2)	Srážení příjmu u splátkového kalendáře	Nižší finanční prostředky, nižší životní úroveň
	(I3)	Popření přihlášky pohledávky ze strany dlužníka	Vznik dalších nákladů, řešení sporu vlastní cestou
	(I4)	Vyhlášení konkurzu namísto řešení splátkovým kalendářem	Prodej veškerého majetku, nízká životní úroveň
	(I5)	Dluhy z podnikání	Nesouhlas věřitele s oddlužením, nepovolení oddlužení soudem, vyhlášení konkurzu
	(I6)	Dispoziční oprávnění k majetku	Nemožnost nakládat s majetkem, vše musí řešit insolvenční správce
	(I7)	Předčasné zrušení či ukončení konkurzu	Nedochází k osvobození od dluhů, možnost vymáhání závazků exekucí
	(I8)	Další vznikající dluhy	Ukončení průběhu oddlužení, neosvobození od dluhů, obnovení exekuce, zvyšování dlužných částek
	(I9)	Nehrazení splátkového kalendáře	Ukončení průběhu oddlužení, neosvobození od dluhů, obnovení exekuce, zvyšování dlužných částek, vyhlášení konkurzu
	(I10)	Nedoložení důležitých dokumentů	Zrušení žádosti o oddlužení a nezahájení insolvenčního řízení, narůstající dluhy, neschopnost hradit závazky

Druhá fáze obsahuje **kvantifikaci rizika**. Tabulka vytvořená v první fázi bude upravena tak, že se odebere sloupec hrozba a naopak se rozšíří o sloupce pravděpodobnost výskytu scénáře (P), dopadu fungování subjektu (D) a následnou hodnotu rizika (HR).

Cílem je ohodnocení pravděpodobnosti scénářů, velikosti škod a vyhodnocení míry rizika. Vše bude vyjádřeno pomocí verbální kvantifikace, která je uvedena viz výše v teoretickém popisu.

Tabulka č. 6 – Kvantifikace rizika

KATEGORIE	OZNAČENÍ	SCÉNÁŘ	P	D	HR
Rizika vyplývající ze smluv (S)	(S1)	Dodatečné finanční náklady, nemožnost zrušení smlouvy, nemožnost dřívějšího splacení úvěru (půjčky)	SP	SD	SHR
	(S2)	Vznik finančních problémů, zvýšené náklady, neschopnost dále hradit závazky	SP	VD	VHR
	(S3)	Neznalost podrobností ve smlouvě, vznik dalších nákladů, velký vliv poskytovatele finančních prostředků	MP	VD	SHR
	(S4)	Dlouhodobé vysoké finanční náklady, možnost vzniku finančních problémů	VP	VD	VHR
	(S5)	Vysoké finanční náklady, několikanásobné přeplacení půjčky, úvěru, možnost vzniku finančních problémů	VP	VD	VHR
	(S6)	Pravomoc rozhodců k rozhodování sporů namísto soudu, zvýhodnění věřitele, podjatost rozhodce	SP	SD	SHR
	(S7)	Ztráta majetku, vznik existenčních problémů	SP	VD	VHR
	(S8)	Neznalost pojmů ve smlouvě, neznalost práv a povinností, neznalost podstatných náležitostí	VP	VD	VHR
	(S9)	Vysoké úroky, RPSN, vznik vysokých nákladů, nemožnost odstoupení od smlouvy, vznik fatálních důsledků	VP	VD	VHR
Rizika plynoucí z častého půjčování peněz (P)	(P1)	Neschopnost hradit svoje závazky, vznik finančních problémů, vznik dluhové spirály	SP	VD	VHR
	(P2)	Existenční problémy, návštěva exekutora, zvyšující se dluhy, dluhová spirála	SP	VD	VHR
	(P3)	Méně finančních prostředků, problémy při splacení dluhů, snížení životní úrovně, další zadlužování	SP	VD	VHR
	(P4)	Existenční problémy, nemožnost hradit své závazky, psychické problémy, půjčování peněz	MP	VD	SHR
	(P5)	Ztráta majetku, psychické problémy, existenční problémy, srážky ze mzdy	SP	VD	VHR
	(P6)	Ztráta zaměstnání, neschopnost hradit závazky, snížení finančních prostředků, snížení životní úrovně, vznik depresí, úzkosti, frustrace	MP	VD	SHR

	(P7)	Finanční negramotnost, vliv reklamy a její ovlivňování, nátlaky ze stran poskytovatele půjček (úvěrů)	SP	SD	SHR
	(P8)	Nelegální práce, chudoba, špatné společenské vztahy, sociální izolace, ztráta zaměstnání, požívání alkoholu, drog, gamblestrví	MP	SD	MHR
	(P9)	Časté týdenní splátky, vysoké úroky i RPSN, velmi časté rozhodčí smlouvy či doložky	SP	VD	VHR
	(P10)	Lichva, nekalé praktiky	MP	VD	SHR
	(P11)	Vysoké zadlužení, neschopnost hradit závazky, nepřehlednost ve financích, finanční problémy, exekuce, insolvenční řízení	VP	VD	VHR
Rizika při vedení insolvenčního řízení (I)	(I1)	Chudoba, bezdomovectví, nízká úroveň života	VP	SD	VHR
	(I2)	Nižší finanční prostředky, nižší životní úroveň	VP	SD	VHR
	(I3)	Vznik dalších nákladů, řešení sporu vlastní cestou	MP	VD	SHR
	(I4)	Prodej veškerého majetku	SP	SD	SHR
	(I5)	Nesouhlas věřitele s oddlužením, nepovolení oddlužení soudem, vyhlášení konkurzu	SP	SD	SHR
	(I6)	Nemožnost nakládat s majetkem, vše musí řešit insolvenční správce	VP	MD	SHR
	(I7)	Nedochází k osvobození od dluhů, možnost vymáhání závazků exekucí	SP	VD	VHR
	(I8)	Ukončení průběhu oddlužení, neosvobození od dluhů, obnovení exekuce, zvyšování dlužných částek	SP	VD	VHR
	(I9)	Ukončení průběhu oddlužení, neosvobození od dluhů, obnovení exekuce, zvyšování dlužných částek, vyhlášení konkurzu	SP	VD	VHR
	(I10)	Zrušení žádosti o oddlužení a nezahájení insolvenčního řízení, narůstající dluhy, neschopnost hradit závazky	MP	VD	SHR

Z druhé fáze metody RIPRAN je zřejmé, že většina rizik má pro fyzické osoby vysoký dopad. Vzhledem k podstatě daného problému je jasné, že chyby, které se během půjčování peněz vyskytují, jsou pro člověka fatální a často není možnosti vrátit se zpět. Proto je velmi důležitá prevence a důslednost při konání takových úkonů.

U rizik týkající se kategorie insolvenčního řízení je nutné podotknout, že mají na člověka velmi citelný dopad, avšak pokud je schopen tyto rizika přijmout a bude dodržovat pravidla dané zákonem, zbaví se všech dluhů a bude moci začít nový život bez problémů.

Poslední třetí fáze se zaměří na **snížení rizika**. Bude vytvořen návrh opatření, který by měl vést ke snížení rizik na přijatelnou úroveň. Následující tabulka obsahuje scénář, návrh opatření, pravděpodobnost (P), dopad (D) a novou hodnotu rizika (HR).

Tabulka č. 7 – Snížení rizika

KATEGORIE	OZNAČENÍ RIZIKA	SCÉNÁŘ	NÁVRH NA OPATŘENÍ	P	D	HR
Rizika vyplývající ze smluv (S)	(S1)	Dodatečné finanční náklady, nemožnost zrušení smlouvy, nemožnost dřívějšího splacení úvěru (půjčky)	Důkladné prostudování smlouvy, nic nevynechávat, číst vše i informace pod čarou i malými písmeny.	SP	MD	MHR
	(S2)	Vznik finančních problémů, zvýšené náklady, neschopnost dále hradit závazky	Dotazování se na podrobnosti poskytovatele, důkladné čtení smlouvy, VŽDY sledovat hodnoty RPSN.	MP	SD	MHR
	(S3)	Neznalost podrobností ve smlouvě, vznik dalších nákladů, velký vliv poskytovatele finančních prostředků	Důkladné prostudování smlouvy (co je ve smlouvě to je závazné), půjčovat si pouze u bankovních institucí, zjišťovat si doporučení od jiných lidí.	MP	SD	MHR
	(S4)	Dlouhodobé vysoké finanční náklady, možnost vzniku finančních problémů,	Vždy sledovat výši úroků, taktéž RPSN, propočítat si kolik zaplatíme navíc, zvážit, zda úrok není příliš vysoký, porovnávat s konkurencí.	VP	SD	VHR
	(S5)	Vysoké finanční náklady, několikanásobné přeplacení půjčky, úvěru, možnost vzniku finančních problémů	Sledovat hodnotu RPSN, porovnat s konkurencí, zvážit její výši, zda nám zadlužení za to stojí, zda je to natolik důležité.	VP	SD	VHR
	(S6)	Pravomoc rozhodců k rozhodování sporů namísto soudu, zvýhodnění věřitele, podjatost rozhodce	Nepodpisovat rozhodčí smlouvy, sledovat obchodní podmínky, kde jsou rozhodčí doložky uvedeny, najít si jinou bankovní instituci.	SP	MD	MHR

	(S7)	Ztráta majetku, vznik existenčních problémů	Vždy zvážit, zda u daného typu smlouvy je nutné zajištění, zjistit si informace u konkurence, popřípadě zvolit alternativní typ půjčky.	SP	SD	SHR
	(S8)	Neznalost pojmů ve smlouvě, neznalost práv a povinností, neznalost podstatných náležitostí	Vyhledat si, co pojmy znamenají, zjistit si, co musí smlouva obsahovat, poradit se s odborníkem nebo s někým, kdo problému rozumí.	MP	MD	MHR
	(S9)	Vysoké úroky, RPSN, vznik vysokých nákladů, nemožnost odstoupení od smlouvy, vznik fatálních důsledků	Smlouvu vždy důkladně přečíst, poradit se s odborníkem, nechat si čas na promyšlení a důkladně prostudování.	SP	MD	MHR
Rizika plynoucí z častého půjčování peněz (P)	(P1)	Neschopnost hradit svoje závazky, vznik finančních problémů, vznik dluhové spirály	Vždy zvážit důvody, proč si půjčuji, nezadlužovat se na věci, které nejsou velmi důležité a potřebné.	SP	SD	SHR
	(P2)	Finančně existenční problémy, návštěva exekutora, zvyšující se dluhy, dluhová spirála	Tvořit finanční rezervy, v případě vzniku finančních problémů je ihned řešit, kontaktovat poskytovatele půjčky.	MP	VD	SHR
	(P3)	Méně finančních prostředků, problémy při splácení dluhů, snížení životní úrovně, další zadlužování	Tvořit finanční rezervy, tvořit si finanční rozpočet, co nejvíce šetřit, najít si doplňující práci (brigádu).	SP	SD	SHR
	(P4)	Existenční problémy, nemožnost hradit své závazky, psychické problémy, půjčování peněz	Ihned se přihlásit na úřad práce, aktivně si hledat nové zaměstnání, šetřit finance, uskromnit se.	MP	VD	SHR

	(P5)	Ztráta majetku, psychické problémy, existenční problémy, srážky ze mzdy	Nepůjčovat si na zbytečné věci, nesplácet půjčku další půjčkou, finanční problémy řešit ihned, hlídat si finanční rozpočet.	MP	SD	MHR
	(P6)	Ztráta zaměstnání, neschopnost hradit závazky, snížení finančních prostředků, snížení životní úrovně, vznik depresí, úzkosti, frustrace	Při vzniklých problémech a neschopnosti splácet problém ihned řešit, nechat si poradit od odborníků. Být pojištěn.	MP	SD	MHR
	(P7)	Finanční negramotnost, vliv reklamy a její ovlivňování, nátlaky ze stran poskytovatele půjček (úvěrů)	Vzdělávat se ve světě financí, nepodléhat reklamám, ověřovat si veškeré informace, nenechat se ovlivňovat, před uzavřením smlouvy si nechat čas na promyšlení.	MP	SD	MHR
	(P8)	Nelegální práce, chudoba, špatné společenské vztahy, sociální izolace, ztráta zaměstnání, požívání alkoholu, drog, gamblestrví	Nepodléhat špatným situacím, vše ihned řešit, nechat si poradit, s problémy se svěřovat.	MP	MD	MHR
	(P9)	Časté týdenní splátky, vysoké úroky i RPSN, velmi časté rozhodčí smlouvy či doložky	Nikdy si nepůjčovat u nebankovních institucí, zjišťovat si veškeré informace.	MP	SD	MHR
	(P10)	Lichva, nekalé praktiky	Nepodléhat snadno dostupným půjčkám, vždy si dobře rozmyslet u koho si půjčím, nepůjčovat si přes telefon.	MP	SD	MHR

Rizika při vedení insolvenčního řízení (I)	(P11)	Vysoké zadlužení, neschopnost hradit závazky, nepřehlednost ve financích, finanční problémy, exekuce, insolvenční řízení	Nesplácet již vzniklé dluhy jinou půjčkou, hledat jiné řešení, kontaktovat poskytovatele, u kterých půjčky již mám a snažit si vyjednat lepší podmínky.	SP	SD	SHR
	(I1)	Chudoba, bezdomovectví, nízká úroveň života	Snažit se, aby k insolvenčnímu řízení vůbec nedošlo, vše řešit ihned. Popřípadě mít zaměstnání, najít si podnájem a vrátit se do normálního života.	SP	SD	SHR
	(I2)	Nižší finanční prostředky, nižší životní úroveň	Po dobu běžení insolvenčního řízení se uskromnit, hlídat si finance a dělat si finanční rozpočet, aby se s penězi nakládalo efektivně.	VP	SD	VHR
	(I3)	Vznik dalších nákladů, řešení sporu vlastní cestou	Popření si dobře promyslet, být si popřením opravdu jistý, poradit se s odborníkem.	MP	SD	MHR
	(I4)	Prodej veškerého majetku	Před podáním insolvenčního návrhu si zjistit veškeré podmínky, poradit se s odborníkem, zda moje situace a podmínky postačují na schválení splátkového kalendáře, nezamlčovat věřitele a uvést všechny dluhy.	MP	SD	MHR
	(I5)	Nesouhlas věřitele s oddlužením, nepovolení oddlužení soudem, vyhlášení konkurzu	Poradit se s odborníkem, zjistit názor věřitele.	SP	SD	SHR
	(I6)	Nemožnost nakládat s majetkem, vše musí řešit insolvenční správce	Komunikovat s insolvenčním správcem, diskutovat o všech možnostech.	SP	MD	MHR

	(17)	Nedochází k osvobození od dluhů, možnost vymáhání závazků exekucí	V případě běžného ukončení konkurzu žádat o oddlužení a zbavit se tak zbylých dluhů. Neporušovat podmínky, aby nedošlo k předčasnému ukončení.	MP	VD	SHR
	(18)	Ukončení průběhu oddlužení, neosvobození od dluhů, obnovení exekuce, zvyšování dlužných částek	Během insolvenčního řízení se dále nezadlužovat, hradit veškeré náklady a případné problémy řešit s insolvenčním správcem.	SP	VD	VHR
	(19)	Ukončení průběhu oddlužení, neosvobození od dluhů, obnovení exekuce, zvyšování dlužných částek, vyhlášení konkurzu	Situaci vnímat vážně a nic nepodceňovat, vše hradit včas a v přesné výši.	MP	VD	SHR
	(10)	Zrušení žádosti o oddlužení a nezahájení insolvenčního řízení, narůstající dluhy, neschopnost hradit závazky	Předem se informovat o všech dokumentech, který je nutné doložit. Vybírat poštu a komunikovat, reagovat.	MP	SD	MHR

V rámci navržených řešení došlo u většiny rizik k jejich snížení, důležité však je, že fyzické osoby musí daná doporučení akceptovat a dodržovat. Díky těmto opatřením budou mít přesné informace a přehled o daných hrozbách. Záležet bude pouze na jejich uvážení, zda určité riziko podstoupí či se ho úplně vyhnou.

5 NÁVRHY MOŽNÝCH ŘEŠENÍ

Častým důvodem zadluženosti obyvatel České republiky je špatná finanční gramotnost a velmi mizivá schopnost pracovat se svými financemi. V rámci této skutečnosti je cílem ukázat fyzickým osobám, jak jednoduchým způsobem mít přehled nad svými financemi a jak s nimi pracovat.

V rámci vlastních návrhů řešení budou navrhnuty základní přístupy a opatření pro fyzické osoby, jak nakládat s vlastními financemi, dále několik zásad při sestavování rozpočtu a DVACATERO, které by mělo být dodržováno při půjčování a zadlužování. V neposlední řadě bude vytvořena příručka, ve které budou uvedena doporučení, jak se správně chovat a čeho se naopak vyvarovat. V závěru příručky budou uvedeny konečné rady a doporučení.

5.1 JAK NAKLÁDAT S VLASTNÍMI FINANCEMI

Problémy, které vznikají při častém půjčování a předluženosti zhoršují životní úroveň všech lidí a přivádějí je do svízelných situací. Je ale možné určitými kroky takovým situacím předcházet. Důležité je správné zhodnocení finanční situace a především se zamyslet, zda potřeba úvěru či půjčky je nutná.

5.1.1 Jak plánovat osobní finance

Většina lidí o svých financích vůbec neuvažuje a svá rozhodnutí nechávají náhodě. V případě, kdy jsou osoby současně zadlužené a své finance nemají pod kontrolou, rizika se stávají mnohonásobně vyšší.

Dle Miloše Filipa, který ve své knize Osobní a rodinné finance uvádí, že je žádoucí nahlížet sami na sebe a na celou rodinu jako na balíček cílů, soubor aktiv a pasiv a také toky ročních příjmů a výdajů, které ovlivňují investiční rozhodování, ochotu riskovat a sklony k utrácení nebo šetření financí.

5.1.2 Postup, jak vytvořit zjednodušený finanční rozpočet

Rozpočet je důležitou součástí celé ekonomiky, a tedy i fyzických osob. Z tohoto důvodu bude v této kapitole vytvořena ukázka, jak by mohl vypadat zjednodušený finanční rozpočet pro fyzické osoby. Rozpočet slouží pro přehledné ujasnění kolikami dluhů daná osoba, popřípadě domácnost disponuje. Jaké jsou celkové příjmy a také výdaje.

Způsobů, jakým lze rozpočet sestavit a vést je několik, avšak u většiny lidí nemusí jít o složitý a rafinovaný proces, ale obyčejné tabulky, ve kterých je důležité vyčíslení příjmů a výdajů.

Uvedené tabulky si každá osoba přizpůsobí svým vlastním potřebám a uvede v ní veškeré údaje, které si daná tabulka žádá. Tabulky jsou pouze ukázkové a neobsahují veškeré možné položky a informace.

Jak postupovat při tvoření osobního rozpočtu:

Jako první by si měl každý člověk určit svoje cíle

Aby bylo možné pracovat s financemi, je důležité si určit cíle a priority, ke kterým se směřuje. Je nutné cíle konkretizovat a určit časové období, kdy je žádoucí jich dosáhnout. Určení jakéhokoliv cíle s sebou přináší také vytvoření a nashromáždění finančních prostředků. Splnit cíl znamená shromáždít potřebné finance [29].

Dále je nutné zjistit současnou finanční situaci

V této části je nutné uvědomit si, jaké nejčastější výdaje zatěžují finance, naopak jaké příjmy jsou ty stěžejní a pravidelné. Důležitá je i informace, jakým majetkem disponujeme. Výsledkem zpracování těchto informací by měl být finanční rozpočet, který slouží pro případnou komunikaci s věřiteli při řešení problémů.

Jako první je zapotřebí vytvořit soupis majetku, který je k dispozici. Soupis lze vytvořit dle účetnictví a rozdělit ho na aktiva a pasiva. Přičemž v aktivech se nachází vše, co daná fyzická osoba vlastní – peníze na bankovních účtech, různé druhy spoření, nemovitosti i movité věci atd. V pasivech se pak nachází úvěry, půjčky a jiné závazky. Příklad takového soupisu viz tabulka č. 8.

Tabulka č. 8 - Ukázkový soupis majetku

AKTIVA		PASIVA	
POLOŽKA	ČÁSTKA	POLOŽKA	ČÁSTKA
Nemovitosti (byt, dům, chata atd.)	x Kč	Hypoteční úvěr	x Kč
Movité věci (auto, motorka, počítač, vybavení domácnosti atd.)	x Kč	Spotřebitelský úvěr	x Kč
Peníze na bankovním účtu	x Kč	Kontokorentní úvěr	
Spořicí účet		Půjčka od příbuzného	x Kč
Různá přípojištění (penzijní atd.)	x Kč	Leasing	x Kč
Hotovost	x Kč	...	x Kč
SUMA	x Kč	SUMA	x Kč
Rozdíl mezi aktivy a pasivy		x Kč	

Po odečtení aktiv a pasiv jsou výsledkem peněžní prostředky, které má daná osoba k dispozici. V případě, že výsledek je kladný, situace je dobrá, avšak je důležité, jak vysoká částka je. Čím vyšší, tím je daná osoba více zabezpečena, čím nižší, tím se situace zhoršuje a při nežádoucích problémech by dané finanční prostředky nemusely stačit. Přebytek financí ukazuje, kolik peněz můžeme použít v případě problému na uhrazení splatných dluhů.

Jako další je zapotřebí shrnout veškeré příjmy, které daná fyzická osoba dostává, v případě rodiny jsou to veškeré příjmy všech členů. Na příjmy je vhodné nahlížet ze dvou pohledů jako na fixní příjmy, s kterými fyzická osoba nebo rodina může počítat pravidelně každý měsíc a na variabilní příjmy, jako například jednorázové odměny v zaměstnání, příjmy z prodeje majetku atd., respektive příjmy, které se neopakují každý měsíc. Tyto příjmy je zapotřebí do finančního rozpočtu nezahrnovat.

S příjmy souvisí také výdaje. Výdaje jsou velmi důležité a je nutné zahrnout všechny a na žádné nezapomenout. I výdaje je vhodné rozdělit na fixní a variabilní. Fixní výdaje jsou takové, u kterých je známá výše, jsou málo ovlivnitelné a každý měsíc se opakují. Jedná se například o platby za nájem, elektřinu, plyn, topení, internet, televizi a také platby půjček, úvěrů a další. Opakem jsou výdaje variabilní, o jejich uskutečnění se rozhoduje sám spotřebitel a může ho ovlivňovat svým vlastním chováním. I tyto výdaje mohou být pravidelné, ale jejich finanční výše nemusí být vždy stejná, jedná se například o potraviny, hygienické potřeby, oblečení a jiné. Takové výdaje je vhodné v rozmezí cca tří měsíců

sledovat a zjistit jaká je jejich výše, poté udělat průměr a ten připočítat k měsíčním výdajům. V případě že existují i výdaje, které jsou placené ročně (daň z nemovitosti) je vhodné i tyto výdaje započítat a to tak, že se vydělí dvanácti, jakožto dvanáct měsíců v roce a výslednou cifru taktéž připočíst k měsíčním výdajům.

V následujících tabulkách je znázornění, jak by mohla vypadat analýza příjmů a výdajů a také výsledná tabulka porovnání. Jako první je uvedena tabulka na sledování týdenních variabilních výdajů během prvních třech měsíců, aby bylo možné zjistit, za co se nejvíce a pravidelně utrácí a o jakou jde výši.

Tabulka č. 9 – Týdenní výdaje po jednotlivých dnech

POLOŽKY VÝDAJŮ	PRVNÍ DEN	DRUHÝ DEN	TŘETÍ DEN	ČTVRTÝ DEN	PÁTÝ DEN	ŠESTÝ DEN	SEDMÝ DEN
Splátka spotřebitelského úvěru							
Splátka půjčky							
Koníčky (kroužky, kino...)							
Léky							
Benzín, nafta							
Paušál, kredit							
Oblečení							
Potraviny							
Kosmetika							
Doprava							
CELKEM							

Do jednotlivých dnů se nemusí zapisovat platby, které jsou prováděné jednou měsíčně, je nutné je ale uvést v tabulce pro měsíční výdaje a příjmy. Mezi takové platby můžeme zařadit například úrazové pojištění, pojištění domu, bytu, penzijní připojištění a jiné. Jedná se o platby, které nemají charakter běžných výdajů, ale jde vlastně o spoření. Následující tabulka č. 10 znázorňuje ukázkou příjmů a výdajů za měsíc. Konečná tabulka č. 11 je tabulkou výslednou.

Tabulka č. 10 – Ukázka tabulky s příjmy a výdaji za měsíc

PŘÍJMY		VÝDAJE	
Položka	Částka	Položka	Částka
Čistá mzda	x Kč	Splátka hypotéky	x Kč
Vedlejší brigáda	x Kč	Splátka spotřebitelského úvěru	x Kč
Příjem z pronájmu	x Kč	Splátka půjčky	x Kč
Přídavky na děti	x Kč	Platba leasingu	x Kč
Pobíraný důchod	x Kč	Nájem a poplatky (byt, elektřina, plyn, topení...)	x Kč
Příjem z investice	x Kč	Benzín, nafta	x Kč
Sociální a ostatní dávky	x Kč	Paušál, kredit	x Kč
x	x	Poplatky za svoz odpadů	x Kč
x	x	Potraviny	x Kč
x	x	Kosmetika	x Kč
x	x	Oblečení	x Kč
x	x	Ostatní výdaje (pojištění domácnosti, osob, poplatky spojené s automobilem, daně...)	x Kč
x	x	Doprava (auto, městská doprava...)	x Kč
Celkem příjem	x Kč	Celkem výdaj	x Kč

Tabulka 11 – Výsledná tabulka

Hlavní položky	Hodnoty v Kč
PŘÍJMY CELKEM	Y
VÝDAJE CELKEM	X
PŘEBYTEK/NEDOSTATEK	$Y - X = \dots$
REZERVA	Z

Rozdíl mezi příjmy a výdaji je údaj, který říká, zda příjmy, které daná fyzická osoba (domácnost) drží, dostačují na uhrazení všech měsíčních výdajů a zda je šance nějaké peníze ušetřit. Tento rozdíl vytváří prostor pro spoření a investování, díky kterému je možnost plnit další nové cíle nebo již stanovené plnit rychleji [32].

V případě, že finanční příjmy jsou shodné s výdaji, nebo dokonce, když jsou příjmy nižší než měsíční výdaje, je situace vážná a vzniká nežádoucí situace, která by měla být ihned řešena. Opačný případ je pozitivní a finanční prostředky, které převyšují měsíční výdaje, by měly být uloženy v podobě rezerv. Tvorba rezerv by měla být nedílnou součástí bilance příjmů a výdajů. Rezervy by měly být přiměřeně vysoké a určené právě na záchranu při vzniku nečekané události. Měly by tvořit trojnásobek až šestinásobek průměrných měsíčních příjmů. Je to však individuální od jednotlivých osob či domácností. Například, když má fyzická osoba v zaměstnání smlouvu na dobu určitou a existuje byť i malá pravděpodobnost, že nebude prodloužena je výhodné si rezervy tvořit vyšší. Hledání zaměstnání se může prodloužit a mohlo by tak dojít k finanční tísní. V důsledku není až tak zásadní, jak moc velkou finanční částku odkládáme, ale velmi důležitá je pravidelnost. Rezervy by měly být likvidní, tedy uložené tam, kde na ně můžeme sáhnout a ihned použít, například na spořicích popřípadě běžných účtech.

Další významný bod je znát své dluhy

V neposlední řadě je důležité, aby si každý, kdo si sestavuje finanční rozpočet, sepsal veškeré své dluhy, respektive všechny věřitele, kterým dluží. Ke všem svým závazkům také jejich splatnosti, kolik zbývá zaplatit a naopak kolik již je splaceno. Takový přehled umožní zrekapitulovat si všechny závazky a umožní zjistit, kdy bude jaký dluh uhrazen, a tudíž kdy se bude zlepšovat finanční situace.

Posledním bodem je vyhodnocení výsledků

Po vyplnění poslední a výsledné tabulky je důležité, aby každá osoba byla schopna uvědomit si, co dané výsledky znamenají a jak se s nimi musí nakládat. Z výsledků vyplývá, zda je fyzická osoba v záporných hodnotách, zda jsou si výdaje a příjmy rovny, nebo zda je schopna nějaké finanční prostředky ušetřit.

V případě, že je částka v kladných hodnotách:

- Je nutné zjistit, zda daná částka odpovídá alespoň trojnásobku měsíčních příjmů
 - Ano – situace je dobrá
 - Ne – je zapotřebí nějaké výdaje snížit (koníčky, potraviny)
- Finanční prostředky spoříme a ukládáme
- Využijeme je pouze v nutných situacích nebo na stanovené cíle

V případě, že je částka vyrovnaná nebo v záporných hodnotách:

- Nutné omezit výdaje
- Snažit se zvýšit příjmy (dále se vzdělávat, hledat vhodnější zaměstnání, brigády atd.)
- Vyrovnat se se současnou situací a nevyužívat půjček a úvěrů

5.1.3 Zásady při sestavování rozpočtu

Jako shrnutí poslouží dané zásady, které je vhodné dodržovat při sestavování a plánování rozpočtu:

1. **NIKDY NIC NEVYNECHAT** - do rozpočtu by měly být zahrnuty veškeré důležité příjmy, výdaje a uvedené všechny dluhy, tedy měl by být průhledný a jasný.
2. **VŽDY MYSLET NA REZERVY** - rozpočet musí vždy obsahovat rezervy, které jsou důležité v neočekávaných situacích. Měly by být v přiměřené výši, ani vysoké ale ani nízké. Příliš vysoké rezervy zbytečně drží peníze, které mohou být jinak využity, opakem pak nízké rezervy nemusí stačit na náhle vzniklé problémy.
3. **URČIT SI KONKRÉTNÍ ÚČEL VYUŽITÍ REZERV** - vždy by mělo být stanoveno, na co je možné úspory použít. Využití na ostatní potřeby je nezodpovědné a v tom případě nemá osobní rozpočet velký význam.
4. **ZNÁT STAV ZÁVAZKŮ** - vždy mít přehled o všech závazcích, které existují, znát všechny důležité informace a údaje.
5. **URČIT DŮLEŽITOST ZÁVAZKŮ** - je důležité uvědomit si, jaké závazky jsou nejvíce důležité, které mají vysoké pokuty za opoždění plateb, respektive ty, u kterých jsou důsledky právních úkonů vysoké.
6. **DŮSLEDNOST** - při financích je vždy důležité být důslední, nic nepodceňovat. Například tvorba rezerv musí být pravidelná.

Po celkovém sestavení osobního rozpočtu by měla být každá osoba schopna odpovědět na následující otázky:

- Jakým majetkem disponuji a jakým způsobem je financován?
- Kde jsou získávány zdroje peněz a na co jsou využívány?
- Jsem schopen bez problému splácet své závazky?
- Mám dostatek finančních prostředků proti nežádoucím událostem?

5.2 ZÁSADY PŮJČOVÁNÍ A ZADLUŽOVÁNÍ = „DVACATERO“

Dalším doporučením pro osoby, které hodlají uzavřít smlouvu o úvěru či půjčce, je několik zásad, kterých by se měli držet. Díky těmto bodům by měli být schopni dobře vyhodnotit situaci a uvědomit si vše důležité.

Tabulka č. 12 – Zásady půjčování a zadlužování

OZNAČENÍ	ZÁSADA	POPIS
1.	Půjčuji si pouze na nezbytně nutné věci	Vždy zvažuji, zda danou věc, kterou pořídím na úvěr či půjčku opravdu potřebuji, nebo zda se bez ní obejdu.
2.	Smlouvu vždy důkladně prostuduji	Nikdy nevynechávám žádnou část smlouvy, vždy čtu veškeré body.
3.	Nechám si čas na rozmyšlenou	Nemusím podepisovat hned, nechám si vše projít hlavou a zvážím veškeré podmínky, které ze závazku plynou.
4.	Neznámé pojmy si ověřím	Pojmy, kterým nerozumím, si vždy vyhledám a ověřím jejich význam. Nikdy je nepřeskakuji.
5.	Vždy nabídku srovnávám	Nikdy nekývnu na první nabídku, vždy porovnávám s konkurencí a vybírám nejvhodnější a nejbezpečnější variantu.
6.	Nechám si poradit	Vždy se s někým poradím, vyslechnu si názor jiné osoby a uvažuji nad tímto názorem.
7.	Budoucnost je důležitá	Vždy myslím na řádné a včasné splátky. Vytvářím pozitivní úvěrovou historii do budoucna.
8.	Nepůjčuji si opakovaně	Nikdy nesplácet půjčku jinou půjčkou.
9.	Problémy řeším okamžitě	Jakékoliv problémy se splácením či jiné řeším vždy ihned. Nikdy nic neodkládám.
10.	Vždy mám přehled o svých dlužích	Vždy vím, jaké závazky mám, jaká je jejich splatnost a podmínky.
11.	Beru v úvahu životnost	Nikdy si nepůjčuji na věci, u kterých je kratší životnost, než je doba splácení (dovolená).
12.	Neriskuji a znám svůj vlastní limit	Nikdy si nepůjčuji, pokud mám nedostatek financí. Vždy si musím být jistý, že jsem schopen splácet.
13.	Prověřuji	Vždy si prověřím toho, který mi nabízí úvěr popřípadě půjčku. Nikdy nevěřím pouze jeho informacím.
14.	Zajímám se o celkový dluh	Vždy musím znát celkový dluh, který musím uhradit s veškerými poplatky a úroky.
15.	Vždy říkám pravdu a nic nezatloukám	Nikdy si nenechávám důležité informace pro sebe. Vše uvedu dle pravdy a poctivě.
16.	Svěřuji se	Vždy se někomu svěřím, pokud si nejsem půjčkou či úvěrem jistý, nebo se vyskytly nějaké problémy.

17.	Nikdy neztrácím naději	Při vzniklých problémech nikdy nedávám hlavu do písku. Vše má řešení a je důležité se s tím svěřit a ihned řešit.
18.	Přijímám rady a doporučení	Vždy beru v úvahu rady ostatních, ať už rodiny, známého či banky. Pokud mi banka odmítne půjčit, zamyslím se nad tím, nejdu bezhlavě někam jinam za horší podmínky.
19.	Zvažuji možnosti	Vždy zvažuji, zda si daný produkt nemůžu pořídit jiným způsobem či neexistuje substitut, který by byl lépe dostupný.
20.	Domýšlím okolnosti	Uvědomuji si, jaké nenadále situace se mohou vyskytnout, a které mohou změnit schopnost splácet závazky. Vždy proto disponuji dostatečně vysokou finanční rezervou.

Uvedené „Dvacatero“ poslouží vyvarovat se chyb, které jsou velmi fatální z finančního hlediska. Vzhledem k dnešní době, která je velmi konzumně nastavená, není jednoduché odolávat vznikajícím nabídkám se zdánlivě dobře vypadajícími podmínkami.

Díky důslednému dodržování uvedeného „Dvacatera“ je možné se budoucím problémům vyhnout. Napomáhá také k uvědomění si, nad čím vším by se měl člověk zamyslet, a na co by měl pamatovat při rozhodnutí půjčit si peníze.

5.2.1 Klíčové kroky při rozhodování

Před samotným podpisem smlouvy a vstupu do právního vztahu je nezbytné udělat určité kroky pro snadnější rozhodování a ujasnění si důležitých faktů.

Krok 1.

➤ **Než si půjčím**

- Vždy vedu osobní rozpočet a dle něj se rozhoduji, zda jsem schopen dostat závazku.
- Vzdělávám se, zjišťuji si informace a zvyšuji svoji finanční gramotnost.

Poté si vždy zodpovím tyto otázky. Nic si nenalhávám a vždy odpovídám pravdivě.

- Je daná věc či služba pro mě určitě potřebná? Obejdu se bez ní?
- Nemůžu si danou věc pořídit jiným způsobem? Půjčit si ji?
- Mám dostatek finančních prostředků na pravidelné splátky?
- Mám finanční rezervu, která mi pomůže při vzniku nenadálé situace?
- Je životnost delší, než je doba splácení?

Krok 2.

➤ **Když učiním konečné rozhodnutí**

Po zvážení všech jiných alternativ a zodpovězení otázek „než si půjčím“ se rozhodnu podstoupit rizika a přistoupím k zadlužení, je nutné řešit otázky.

- Jaký finanční produkt si zvolím?
- Dle jakých kritérií si vyberu věřitele?
- Na co si dát pozor při podpisu smlouvy?
- Jaké podmínky jsou pro mě akceptovatelné?

Krok 3.

➤ Při podpisu smlouvy

Při podpisu smlouvy je vhodné se řídit těmito zásadami:

- Říďte se pravidly „**Dvacatera**“.
- Nikdy si nepůjčujte od nebankovních institucí či lichvářů.
- Zabývejte se celým obsahem, vždy přečtěte smlouvu od začátku do konce, nevynechte obchodní podmínky. Zvýšenou pozornost věnujte částem smlouvy psané drobným písmem.
- Ze smlouvy vždy musí jasně vyplývat smluvní strany, jejich podmínky a práva.
- Nikdy neudávejte mylné informace, vždy podle skutečnosti a pravdy.
- Vždy dejte pozor na ustanovení o notářském či exekutorském zápisu o dohodě, popřípadě rozhodčí doložky či smlouvy.
- Pozor na RPSN – vždy musíte vědět, kolik peněz dostanete, a kolik musíte celkově zaplatit.
- Nenechte se ovlivnit poskytovatelem smlouvy.
- Vyžádejte si smlouvu domů na prostudování, pokud věřitel nesouhlasí, je to znak podezřelého chování a je vhodné změnit věřitele.
- Důležité body a pojmy konzultujte s odborníkem.

5.2.2 Vznik problémů po neplnění smluvních podmínek

Vznikne-li situace, kdy nejste schopni plnit podmínky uvedené ve smlouvě, je vhodné dodržovat a řídit se těmito pravidly.

Pravidlo 1.

Jeden z hlavních kroků, když se dostanete do problémů je přiznat si, že jste ve finančních potížích, a že je zapotřebí situaci řešit. Učiňte tyto pozitivní kroky, které Vám pomůžou situaci lépe zvládat.

- Snažte se odbourat strach, pocity viny a zůstaňte v klidu. Vždy jsou nějaké způsoby řešení.
- Vždy plat' te alespoň nějakou částku, nevynechávejte platby úplně.
- Rozhodně si nepůjčujte další peníze, došlo by ke zdvojnásobení problému a vzniku takzvané dluhové pasti.
- Udělejte si seznam všech svých dluhů a zjistěte si všechny důležité informace.
- Aktualizujte si svůj rozpočet a zkuste hledat řešení, například ve snížených splátkách.
- Ihned kontaktujte věřitele a sdělte svoje problémy.
- Svěřte se kamarádům, rodině a zkuste vyhledat pomoc u odborníků a poraden.
- Nechte si poradit a udělejte konsolidaci všech vašich závazků

Pravidlo 2.

Nejste-li si jisti aktuálním stavem dluhů, kontaktuje věřitele a požádejte o přesné informace. Vzhled dopisu může vypadat následovně [33]:

Žádost o sdělení stavu dluhu

Adresa věřitele

Vaše adresa:

Rodné číslo:

Číslo smlouvy:

V místě, datum

Vážená paní, vážený pane,

nově se vyskytly okolnosti, které mně komplikují splácení mých závazků. Chtěl/a bych Vás proto požádat o zaslání kopie mého splátkového kalendáře, abych mohl/a svou situaci aktivně řešit.

Uvítal/a bych, kdybyste mně sdělili aktuální výši mého dluhu, případně zdali nedošlo k nějakým právním úkonům týkajícím se mého dluhu.

Prosím, sdělte mi následující informace, abych mohl/a vytvořit plán splátek všech mých dluhů a abych Vám mohl/a nabídnout odpovídající platby:

- 1) Typ smlouvy (s pojistkou/bez pojistky)
- 2) Zůstatek k úhradě
- 3) Podmínky opožděných plateb a případných úroků či sankcí
- 4) Opožděné platby
- 5) Případná pojistka vážící se ke smlouvě

Předem děkuji.

S pozdravem

Pravidlo 3.

Po získání aktuálních informací a stavu dluhů se určí jejich priority. Každý dluh přináší jiné podmínky, jiné sazby, pokuty a tak dále. Proto důležitost dluhu určují veškeré právní kroky, které může daný věřitel uskutečnit proti dlužníkovi. Závazky je nutné rozdělit na dluhy hlavní a dluhy ostatní. Hlavní dluh může vést například:

- K hrozbě odnětí svobody (neplacení výživného)
- Ke ztrátě nemovitosti (byt, dům)
- Ke ztrátě základních věci (vybavení bytu)

V následující tabulce je možné nalézt seznam dluhů a dopadů, které mohou nastat při neplacení.

Tabulka č. 13 – Typy dluhů a jejich důsledky

Typ dluhu	Důsledek neplacení
HLAVNÍ DLUHY	
Výživné	Hrozba odnětí svobody
Hypoteční úvěr	Ztráta nemovitosti
Nájemné	Vystěhování a vymáhání nesplacené části
Plyn, voda, elektřina	Odpojení, exekuční vymáhání, zrušení smlouvy
Daně	Vymáhání exekucí, ztráta osobních věcí
Půjčka či úvěr zajištěn nemovitostí	Ztráta majetku
OSTATNÍ DLUHY	
Kreditní karty	Exekuční řízení
Půjčka či úvěr nezajištěn nemovitostí	Exekuční vymáhání, ztráta osobních věcí
Konktokorent	Exekuční řízení
Pořízení zboží na splátky	Odebrání věci

5.3 PŘÍRUČKA

Příručka je shrnutí pro dlužníky, ve které jsou doporučení, co dělat, čeho se naopak vyvarovat a jak se má dlužník chovat při komunikaci s věřitelem. Závěrem příručky jsou uvedeny konečné rady a instituce, na které se může v rámci problémů obrátit.

Jak komunikovat s věřiteli

1. Vždy komunikujte a řešte problémy před datem splatnosti dluhu, nikoli až po splatnosti.
2. Vždy začínejte řešit ten dluh, u kterého hrozí právní postihy.
3. Nikdy nenabízejte jednomu věřiteli veškeré své volné finance.
4. I když věřitel nesouhlasí s vaší výší splátky, začněte ji platit, nikdy nevynechávejte. Lepší platit část, než vůbec nic.
5. Jakoukoliv dohodu s věřitelem mějte vždy písemně a podepsanou, ať jste schopni popřípadě prokázat svoje tvrzení a vzájemnou dohodu.
6. Nikdy nepodléhejte nátlaku ze strany věřitele a nenechte se zahrnat do kouta. Plaťte alespoň to, co je ve vašich silách.

Jak se správně chovat a vystupovat

1. Smiřte se s Vaší situací a přiznejte si, že máte finanční problémy a začněte je řešit ihned, bez zbytečného odkladu. Čím dříve, tím lépe.
2. Vždy vybírejte poštu a čtěte dopisy, nikdy nic nevynechávejte a odpovídejte s pravdivými informacemi řádně a včas.
3. Nikdy žádný dopis, sdělení nevyhazujte, vše důkladně uschovejte.
4. Začínejte řešit vždy ty dluhy, u kterých jste v prodlení a hrozí Vám problémy životní existence (ztráta bydlení, vzetí do vazby, odpojení elektřiny...).
5. Zúčastňujte se všech soudních jednání.
6. Komunikujte, nevyhýbejte se nepříjemné komunikaci ohledně Vašich finančních problémů. Lepší je nepříjemná komunikace, než ztráta střechy nad hlavou.

Jakého chování se vyvarovat

1. Nevyhýbejte se pomoci a rad odborníků či rodiny.
2. Nepřehlížejte vznikající popřípadě již existující problémy.
3. Nevyhýbejte se kontaktu s věřiteli.
4. Neignorujte příchozí dopisy.
5. Neřešte vzniklé problémy uzavíráním dalších půjček, kontokorentů atd.
6. Nevzdávejte jednání s věřiteli, i když jsou neústupní a je obtížné s nimi komunikovat a vyjednávat podmínky.
7. Nenechte se sebou manipulovat a nepodepisujte nic, co nemůžete splnit.
8. Nestraňte se společnosti.
9. Nebojte se svěřovat s problémy.

Rady

- U půjček, které hradíte řádně a včas, je nutné zabránit tomu, abyste se dostali do stejných problémů, proto je vhodné kontaktovat věřitele a domluvit si snížení splátek.
- Opakem jsou půjčky či úvěry, u kterých jste již v prodlení, je nutné zabránit navyšování úroků a celkovému zvyšování dluhu, i zde je nutné kontaktovat věřitele.
- Pokud dojde na exekuci, je nutné si uvědomit, že nezaplatíte pouze částku, kterou jste si půjčili spolu s úroky, ale také náklady exekuce a odměnu exekutorovi.
- Mějte na paměti, že každý věřitel má právo znát vaši finanční situaci, v případě, že nejste schopni plnit.

Kde hledat pomoc

- Dluhová poradna – www.dluhovaporadna.cz
- Asociace občanských poraden – www.obcanske-poradny.cz
- Sdružení SPES – www.pomocsdluhy.cz
- Člověk v tísni – www.clovekvtisni.cz
- Česká katolická charita – www.charita.cz

6 DISKUSE

Diplomová práce se zabývala problematikou zadlužování fyzických osob v České republice. Konkrétně se zaměřila na řízení rizik vyplývajících ze smluv, dále z oblasti častého půjčování a z oblasti insolvenčního řízení.

Rizik je v této oblasti nespočet a pro jejich snižování, nebo odstranění je zapotřebí dodržovat určitá pravidla a doporučení. Jak vyplynulo z analýzy současného stavu, tak zadluženost fyzických osob je vysoká a bohužel se tato situace netýká pouze České republiky ale i mnoho okolních států. Součástí vysoké zadluženosti je nemalý počet insolvenčních řízení.

Jak se ukázalo z analýzy, tak počty insolvenčních řízení sice zaznamenaly v posledních letech klesající trend a to díky dobrým podmínkám na trhu práce, avšak čísla jsou pořád vysoká a insolvenční správci mají stále mnoho práce. Podmínky, které umožňují zadluženým osobám vstoupit do procesu oddlužení, jsou v České republice velice solidární. V ostatních zemích jako je Slovensko, Německo, Rakousku popřípadě Velká Británie a Wales jsou podmínky obdobné, avšak v určitých bodech se odlišují. Společným rysem je „dobrá víra“ dlužníka, která musí být dodržena u všech zkoumaných států.

Jedním z problémů, které mohou znemožnit vstup do oddlužení, jsou soudní poplatky a náklady spojené s řízením. Jedná se například o Slovensko, kde dřívější vysoké náklady umožňovaly vstup do insolvenčního řízení jen malému množství zadlužených osob. Vzhledem k současným novelám zákona se podmínky velice zmírnily. Dalším rozdílem je část dluhu, kterou musí daný dlužník uhradit. V České republice se jedná o 30 % všech závazků. V Rakousku se jedná o pouhých 10 %.

Je ale taková výše morální pro dlužníka? Není pak jednoduché takové možnosti využívat? A co věřitele, je to pro ně výhodné nebo přicházejí o své peníze?

Lidé se zadluží nad míru své schopnosti splácet a poté vstoupí do procesu oddlužení, kde mohou uhradit pouhých 30 % svých dluhů. Pro určitou skupinu lidí je i takové procento hraniční, aby vůbec byli schopni podmínkám insolvenčního řízení vyhovět. Existuje však i skupina lidí, kteří využijí této hranice, aby nemuseli hradit více, i když by to jejich situace umožnila. Z pohledu věřitelů je situace dle mého názoru příznivější, domnívám se, že je lepší získat alespoň 30 % svých peněz zpět, než nedostat vůbec nic. Většina odborníků a institucí zastává názor, že nynější nastavená pravidla vyhovují a fungují dobře. V současnosti je však navrhována novela zákona a jedná se o její schválení. Novela by umožnila, že by dlužník

v krajním případě nemusel uhradit ani korunu, avšak délka osobního bankrotu by byla delší než v současnosti. Dochází zde k obavám, že dlužníci takové podmínky budou zneužívat mnohem více než nyní. Došlo by také ke zdražení úvěrů a k přísnějšímu vymáhání, které by bylo na dlužníky použito ještě před vyhlášením osobního bankrotu.

Dle zjištěných faktů je problém zadlužování zakódován nedostatkem finanční gramotnosti, která se v České republice i v ostatních státech velmi málo propaguje. Finanční gramotnost je vyučována na základních i na středních školách, ale neklade se na ni dostatečný důraz. Co se týče finanční gramotnosti na Vysokých školách, je vyučována v rámci volitelných předmětů, kde jsou jejími lektory často finanční poradci určitých institucí a spíše propagují a vysvětlují své produkty, než aby podávali informace vhodné ke zvyšování gramotnosti.

Prevence v této oblasti není úplně jednoduchá, působící reklama a neustálé lákání na zdánlivě výhodné podmínky umocňují potřeby člověka dopřát si to, co chtějí i za předpokladu, že nemají dostatečné finanční prostředky. Lze ale nalézt místa v oblasti prevence této problematiky, kde by bylo vhodné zamyšlení nad současnou situací a snažit se dané nedostatky alespoň zmírnit.

Vytvořené návrhy, které mají přispět k lepší finanční orientaci fyzických osob, jsou vhodné a užitečné za předpokladu, že budou využívány včas a s předstihem, než vzniknou finanční problémy. Důležité je samotné přesvědčení dané osoby o důležitosti těchto kroků a postupů. Bohužel nikdo nemůže nikoho do osobního vzdělání a rozvíjení se nutit a rozhodnutí je pouze na samotném člověku. Veškerá schopnost pracovat s penězi se učí člověk od raného dětství a je důležité, aby rodiče byli vzorem a učili své děti, jak s financemi nakládat.

Do budoucna by bylo žádoucí zvyšovat důležitost finanční gramotnosti a také zpřísnit podmínky pro opakované půjčování a to především se zaměřením na nebankovní instituce. Je zřejmé, že lichva jako taková bude v České republice působit i nadále a odstranit ji je takřka nemožné. Proto stále platí, že nejlepším učitelem je sám život, a důležité jsou návyky, kterým se učíme ve své rodině.

7 ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala oblastí zadluženosti fyzických osob a oblastí insolvenčního řízení. V současnosti existuje mnoho občanů, kteří se ocitli ve finanční tísní a nejsou schopni řádně a včas platit své závazky. České právo jim v této situaci umožňuje jejich situaci řešit pomocí insolvenčního řízení.

V rámci práce jsou nastíněné příčiny a dopady jak zadlužování, tak i insolvenčního řízení. V případě, kdy jednotlivec popřípadě rodina nedokáže hradit své dluhy, dochází na nepříjemné dopady a důsledky zadluženosti. Domnívají se, že špatnou situaci zvládnou sami a pomoc vyhledávají příliš pozdě, až když jsou jejich problémy nad možností zvládnutí. Institut oddlužení umožňuje dlužníkům zbavit se dluhů, ale rovněž jim přináší mnoho omezení a přísné podmínky.

Cílem diplomové práce bylo zhodnocení současné situace v rámci zadluženosti fyzických osob a v rámci insolvenčního řízení. Dále zhodnocení rizik, která se v těchto oblastech vyskytují. Analýza současného stavu byla nejdříve provedena v rámci České republiky, poté na Slovensku, v Německu, Rakousku a Velké Británii a Walesu. Na základě této analýzy a zjištěných skutečností byla provedena analýza rizik pomocí metody What-if a metody RIPRAN.

Dle informací z analýzy současného stavu je patrné, že zadluženost v České republice není zanedbatelná a mnoho lidí se snaží svých dluhů zbavit v rámci insolvenčního řízení.

Z provedené analýzy pomocí metody RIPRAN je zřejmé, že většina rizik má pro fyzické osoby vysoký dopad. Opakující se chyby vyskytující se během půjčování peněz, jsou pro člověka fatální, a proto je velmi důležité vzdělání a důslednost při zvažování vstoupit do pozice dlužníka. Rizika týkající se insolvenčního řízení se jistě promítnou do života člověka, avšak pokud je schopen dodržovat stanovená pravidla, které insolvenční zákon vyžaduje, zbaví se všech dluhů a bude moci začít znovu a lépe.

Navrhnutá doporučení napomáhající při rozhodování o uzavření úvěrové či jiné smlouvy, dále pro snadnější přehled nad osobními financemi. Taktéž mají posloužit zvládat vzniklé problémy a případnou komunikaci s věřiteli. Pomoc, která tato doporučení přináší, jsou užitečná tehdy, kdy má daná osoba zájem vzdělávat samu sebe, znát důležitá fakta o možných problémech a především slouží pro uvědomění si, že ne vždy je vhodné zadlužit se pouze pro touhu vlastnit něco, co není životu důležité.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- [1] Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů. Důvodová zpráva dostupná z <http://goo.gl/yJIMsJ>
- [2] Creditreform [online]. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: [onlinehttps://www.creditreform.cz/novinky-downloads/vyvoj-insolvenci-v-cr.html](https://www.creditreform.cz/novinky-downloads/vyvoj-insolvenci-v-cr.html)
- [3] Tisková informace: *Vývoj insolvenčí v České republice v roce 2017* [online]., [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: https://www.creditreform.cz/fileadmin/user_upload/CR-International/local_documents/cz/Presseartikel/Tiskova_zprava_vyvoj_insolvenci_v_CR_v_roce_2017.pdf
- [4] *Systémy a formy oddlužení v Evropě: Srovnávací analýza* [online]. Praha, 2007 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://mapaexekuci.cz/wp-content/uploads/2017/04/Analiza_WEB.pdf
- [5] BISNODE [online]. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <https://www.bisnode.sk/o-bisnode/o-nas/novinky/pocet-osobnych-bankrotov-vzrastol2/>
- [6] *StopDluhum.cz: Oddlužení insolvence osobní bankrot* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.stopdluhum.cz/osobny-bankrot-slovensko/>
- [7] MARŠÍKOVÁ, Jolana. *Insolvenční řízení: z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 317 s. ISBN 978-80-7380-675-0
- [8] *In Deutschland steigt die Überschuldung von Privatpersonen 2016 weiter an: Pressemitteilung* [online]. Prag, 2016 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: https://www.creditreform.cz/fileadmin/user_upload/CR-International/local_documents/cz/documents/PR_UEberschuldung_von_Privatpersonen_2016__Prag_.pdf
- [9] *Zadlužení spotřebitelů v Německu 2016: Tisková zpráva* [online]. Praha, 2016 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: https://www.creditreform.cz/fileadmin/user_upload/CR-International/local_documents/cz/documents/Zadluzeni_spotrebitelu_v_Nemecku_2016.pdf
- [10] KSV1870: *Insolvenzstatistiken* [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.ksv.at/insolvenzstatistiken>
- [11] Das Statistik-Portal: *Anzahl der Insolvenzen von Unternehmen und Verbrauchern in Deutschland von November 2016 bis November 2017* [online]. [cit. 2018-03-06].

- Dostupné z: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/70709/umfrage/anzahl-der-insolvenzen-in-deutschland-unternehmen-und-vebraucher/>
- [12] *The Insolvency Service: Insolvency Statistics - October to December 2017 (Q4 2017)* [online]. 2018 [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/675931/Insolvency_Statistics_-_web.pdf
- [13] HEYS, Richard, Karen HOPE, Rohit LADHER, Marguerita LANE, Katarzyna PASIK, Paula RAMADA, Miriam SINN a James SUTER. *Study on means to protect consumers in financial difficulty: Personal bankruptcy, datio in solutum of mortgages, and restrictions on debt collection abusive practices: Final Report* [online]. 2012, , 281 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://londoneconomics.co.uk/blog/publication/study-on-means-to-protect-consumers-in-financial-difficulty-personal-bankruptcy-datio-in-solutum-of-mortgages-and-restrictions-on-debt-collection-abusive-practices/>
- [14] GOV.UK: *Repaying your student loan* [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/repaying-your-student-loan>
- [15] *Ekonom.ihned.cz* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <https://ekonom.ihned.cz/c1-66034330-cesi-se-stale-vice-zadluzuji-v-prosinci-dluhy-domacnosti-stouply-o-8-4-miliardy-celkem-presahuji-1-5-bilionu-korun>
- [16] *Ekonom cz* [online]. 31.1.2018 [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/celkove-zadluzeni-domacnosti-v-mil-kc/>
- [17] *Ekonom cz* [online]. 31.1.2018 [cit. 2018-03-11]. Dostupné z: <https://ekonom.ihned.cz/c1-66034330-cesi-se-stale-vice-zadluzuji-v-prosinci-dluhy-domacnosti-stouply-o-8-4-miliardy-celkem-presahuji-1-5-bilionu-korun>
- [18] SMEJKAL, Vladimír a Karel RAIS. *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1667-4.
- [19] OSTROOM, L. T., Wilhelmsen, CH.A. *Risk Assessment – Tools, Techniques and Their Applications*. John Wiley & Sons, 2012. 1th edition. Chichester. p. 416. ISBN 978 – 0-470-89203-9.
- [20] DOLEŽAL, J., MÁCHAL, P., LACKO, B. a kol., 2009. *Projektový management podle IPMA*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2848-3
- [21] MODARRES, M. *Risk analysis in engineering: techniques, tools, and trends*. Boca Raton: Taylor & Francis, 2006. ISBN 9781574447941.

- [22] VINCOLI, Jeffrey W. *Basic guide to system safety*. Third edition. Hoboken, New Jersey: Wiley, 2014. ISBN 978-1-118-90494-7.
- [23] HNILICA, Jiří a Jiří FOTR. *Aplikovaná analýza rizika ve finančním managementu a investičním rozhodování*. Praha: Grada, 2009, 262 s. : il. ISBN 978-80-247-2560-4.
- [24] MARADA, V. *Porovnání metod analýzy rizik závažných havárií*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta strojího inženýrství, 2012. 54 s. Vedoucí bakalářské práce, Ing. Marek Tabas, Ph.D.
- [25] *Ripran: Metoda pro analýzu projektových rizik* [online]. [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: <http://ripran.cz/>
- [26] DOLEŽAL, Jan, Pavel MÁCHAL a Branislav LACKO. *Projektový management podle IPMA*. Praha: Grada, 2009, 507 s. : il., portréty. ISBN 978-80-247-2848-3.
- [27] VRBKOVÁ, Lucie. *Už nikdy dlužníkem: pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze*. 3. vyd. Praha: COFET, 2009. 97 s. ISBN 978-80-904396-0-3
- [28] NOVÁKOVÁ, Vladimíra, ed. a SOBOTKA, Věroslav, ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011. 416 s. ISBN 978-80-904396-1-0.
- [29] SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 2. aktualizované vydání. Praha 7: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4832-0.
- [30] AVEN, Terje. *Risk, surprises and black swans: fundamental ideas and concepts in risk assessment and risk management*. New York, NY: Routledge, Taylor, 2014. ISBN 978-041-5735-063.
- [31] A.J. Masys, *Black swans to grey swans: revealing the uncertainty*, *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, Vol. 21 Iss: 3, pp.320 – 335, 2012.
- [32] MÁLEK, Petr, Gabriela OŠKRDALOVÁ a Petr VALOUCH. *Osobní finance*. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5157-7.
- [33] *Krajský úřad: Královehradecký kraj* [online]. [cit. 2018-05-14]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/krajsky-urad/socialni-oblast/3_info_balicek_vzory.pdf
- [34] DVOŘÁK, P. *Bankovníctví pro bankéře a klienty 3. přepracované a rozšířené vydání*. Linde, 2005. s. 681, ISBN 80-7201-515-X
- [35] LIŠKA, Petr; ELEK, Štefan; MAREK, Karel. *Bankovní obchody*- Wolters Kluwer, 2014. s. 216. ISBN 9788074785115
- [36] PAVELKA, František, Dagmar BARDOVÁ a Radka OPLTOVÁ. *Úvěrové obchody*. 1. vyd. Praha: Bankovní institut - vysoká škola, 2001. iv, 279 s. ISBN 80-7265-037-8.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1- Podané a schválené insolvenční návrhy v České republice [3].....	11
Obrázek č. 2 - Počty insolvenčních případů v Anglii a Walesu	18
Obrázek č. 3 - Procentní úroveň zadlužení a vliv finanční krize [12]	19
Obrázek č. 4 – Schéma postupu jednoho scénáře metodou What-If [24]	28

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1- Celkový dluh domácností v jednotlivých letech v mil. Kč	23
Tabulka č. 2- Tabulka pro první krok metody RIPRAN [26].....	29
Tabulka č. 3 - Verbální vyjádření hodnoty pravděpodobnosti [25].....	29
Tabulka č. 4 – Výsledná hodnota rizika	30
Tabulka č. 5 – Identifikace rizik	37
Tabulka č. 6 – Kvantifikace rizika.....	40
Tabulka č. 7 – Snížení rizika	43
Tabulka č. 8- Ukázkový soupis majetku.....	50
Tabulka č. 9 – Týdenní výdaje po jednotlivých dnech	51
Tabulka č. 10 – Ukázka tabulky s příjmy a výdaji za měsíc	52
Tabulka 11 – Výsledná tabulka	52
Tabulka č. 12 – Zásady půjčování a zadlužování	56
Tabulka č. 13 – Typy dluhů a jejich důsledky.....	62

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1- Počty podaných insolvenčních návrhů v České republice	10
Graf č. 2- Počty insolvenčních návrhů na Slovensku	13
Graf č. 3- Počty insolvenčních řízení v Německu	15
Graf č. 4- Počty insolvenčních řízení v Rakousku	16
Graf č. 5- Nejčastější důvody zadlužování	22